

Индекс родне равноправности у Републици Србији

Индекс родне равноправности у Републици Србији

Мерење родне равноправности у Републици Србији 2016

Индекс родне равноправности у Републици Србији

Издавач:

Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва
Владе Републике Србије

Ауторка:

Марија Бабовић

Уредница:

Јована Ћинђић

Лектура и редактура:

Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва

Дизајн и припрема:

Маја Малићан Недељов

Влада
Републике
Србије

ТИМ
ЗА СОЦИЈАЛНО УКЉУЧИВАЊЕ
И СМАЊЕЊЕ СИРОМАШТВА

Влада Републике Србије
КООРДИНАЦИОНО ТЕЛО
ЗА РОДНУ РАВНОПРАВНОСТ

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

ПОДРШКА: Израда публикације
омогућена је средствима
Швајцарске агенције за развој и
сарадњу у оквиру пројекта
„Подршка унапређењу процеса
социјалног укључивања у
Републици Србији“.

НАПОМЕНА: Ова публикација не
представља званичан став Владе
Републике Србије. Сви појмови
употребљени у публикацији у
мушком граматичком роду
обухватају мушки и женски род
лица на која се односе.

Студија је припремљена на основу методологије и оквира Индекса родне равноправности за 2017. годину које је развио Европски институт за родну равноправност (EIGE) за земље чланице Европске уније (European Institute for Gender Equality – <https://eige.europa.eu/gender-equality-index>). EIGE поздравља и подржава израду Индекса родне равноправности за Србију, у оквиру успостављене сарадње са земљама кандидатима за чланство у ЕУ и потенцијалним кандидатима на Западном Балкану и Турској. Подршка EIGE у изради ове публикације не представља сагласност по питању садржаја који искључиво одражава ставове аутора.

Садржај

Листа скраћеница	4
Предговор	6
Кључни налази	7
1. Увод	12
2. Шта је индекс родне равноправности?	14
2.1 О Индексу родне равноправности	14
2.2 Методолошки оквир	14
3. Контекст у Републици Србији	16
3.1 Институције и политике од значаја за родну равноправност	16
3.2 Друштвено-економски контекст	19
4. Индекс родне равноправности у Републици Србији 2016. године	21
4.1 Индекс родне равноправности у Републици Србији: промене од 2014. до 2016. године и поређење са ЕУ-28	21
4.2 Домен рада	23
4.3 Домен новца	28
4.4 Домен знања	36
4.5 Домен времена	40
4.6 Домен моћи	44
4.7 Домен здравља	48
4.8 Сателитски домен насиља	52
5. Закључци	57
Литература	59
Прилог 1: Домени и поддомени Индекса родне равноправности 2016. са индикаторима	60

Листа скраћеница

APC	Анкета о радној снази
GREVIO (Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence)	Група експерата за акцију сузбијања насиља над женама и насиља у породици
EIGE (European Institute for Gender Equality)	Европски институт за родну равноправност
ЕК	Европска комисија
ЕРП (Economic Reform Programme)	Програм економских реформи
ЕСРП (Employment and Social Reform Programme)	Програм реформи политике запошљавања и социјалне политике
ЕУ	Европска унија
EWCS (European Working Conditions Survey)	Европско истраживање о радним условима
ИПА	Инструмент за претприступну помоћ ЕУ
ИПАРД	Инструмент за претприступну помоћ за рурални развој
НАД	Национални приоритети за међународну помоћ у Републици Србији за период 2014–2017. године са пројекцијама до 2020. године
НАП	Национални акциони план
ОЕБС	Организација за економску безбедност и сарадњу
PPS (Purchasing Power Standard)	Стандард куповне моћи
SES (Structure of Earnings Survey)	Пилот истраживање о структури зарада за 2014. годину
FRA (Fundamental Rights Agency)	Агенција Европске уније за фундаментална права
CEDAW (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women)	Конвенција о елиминацији свих облика дискриминације жена
WMID (Women and Men in Decision Making)	Жене и мушкарци на позицијама одлучивања

Скраћенице назива држава

AT	Аустрија	IT	Италија
BE	Белгија	LT	Литванија
BG	Бугарска	LU	Луксембург
CY	Кипар	LV	Летонија
CZ	Чешка	MT	Малта
DE	Немачка	NL	Холандија
DK	Данска	PL	Пољска
EE	Естонија	PT	Португалија
EL	Грчка	RO	Румунија
ES	Шпанија	SE	Шведска
FI	Финска	SI	Словенија
FR	Француска	SK	Словачка
HR	Хрватска	RS	Србија
HU	Мађарска	UK	Уједињено Краљевство
IE	Ирска	EU-28	28 држава чланица ЕУ

Предговор

Поштоване грађанке и грађани,

С посебним задовољством желим да истакнем да је Србија, као једина земља ван Европске уније која је 2016. године увела Индекс родне равноправности, у овој години израдила свој други Индекс. Не само да нас нови Индекс опет чини првима у региону који прате динамику земаља ЕУ у овој области, већ тиме показујемо своју снажну опредељеност ка европским вредностима, као и политичку спремност да родну равноправност у Србији унапредимо.

Индекс родне равноправности је важан мерни инструмент Европске уније који мери родну равноправност на скали од 1 (потпуна неравноправност) до 100 (потпуна равноправност) кроз шест домена: знање, рад, новац, здравље, време и моћ, као и два сателитска домена: насиље и унакрсне неједнакости.

С поносом могу да констатујем да је за две године Србија поправила свој резултат за 3,4 поена и да данас Индекс родне равноправности за Републику Србију износи 55,8 поена. У поређењу са европским просеком, Србија је између два извештајна периода направила већи помак. Док је на нивоу ЕУ забележен помак од 1,2 поена, Србија је за две године остварила скоро троструки напредак. Важно је истаћи и да Србија ни у једном домену не бележи негативне промене.

Ипак, Србија у односу на просек ЕУ заостаје за 10,4 поена. Та разлика је за две године смањена и то је добро, али ми се тиме не задовољавамо. Највећи успех у остваривању родне равноправности постигнут је у домену моћи, пре свега захваљујући поддомену политичке моћи, због повећаног учешћа жена у националном парламенту и влади, а понајвише због повећаног учешћа жена у локалним скупштинама. У односу на земље ЕУ, најмању разлику имамо у домену здравља, док се највећи заостатак бележи у доменима времена и новца.

Наведени подаци говоре нам да је потребно да сви још много радимо како би јаз у родној равноправности уклонили и грађанкама и грађанима Србије омогућили једнаке могућности за живот и рад.

Иницијативу за израчунавање другог Индекса родне равноправности за Републику Србију покренули су Координационо тело за родну равноправност, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије и Републички завод за статистику, уз велику подршку Европског института за родну равноправност у Виљнусу.

Формирањем Координационог тела за родну равноправност пре четири године Србија је ову област ставила међу приоритете структурних реформи. Побољшање положаја жена и њихово учешће у политичком, економском и друштвеном животу земље један је од наших главних циљева. Али, пут достизања пуне родне равноправности је дуг и сложен и захтева ангажовање свих институција, организација цивилног друштва, међународних партнера, али и грађана и грађанки Србије. Једино заједно можемо створити родно сензитивно друштво којем тежимо.

Пред вама се налази извештај о Индексу родне равноправности у Србији који је резултат настојања Владе Србије да се стање родне равноправности континуирано прати применом овог међународног инструмента. Наш циљ је да добијањем поузданих и квалитетних информација креирамо јавне политике и пратимо ефекте њихове примене како бисмо стање родне равноправности унапредили.

Позивам све вас да нам својим примером и залагањем помогнете у остварењу циља – стварању друштва једнаких шанси за све грађанке и грађане.

Проф. др Зорана З. Михајловић

Потпредседница Владе Србије,
министарка грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре
и председница Координационог тела за родну равноправност

Кључни налази

Индекс родне равноправности за Републику Србију указује на унапређење родне равноправности у периоду од 2014. до 2016. године, с обзиром на то да је вредност индекса у овом периоду порасла за 3,4 поена. Ово повећање је највећим делом последица повећања вредности индекса у домену моћи, који је забележио највећи пораст, али и умереног или благог повећања вредности индекса у доменима рада, новца, знања и здравља. Индекс није забележио промене једино у домену времена, због тога што су за оба периода коришћени исти подаци јер није било поновљеног истраживања. Ниједан домен није забележио негативне промене.

У поређењу са просеком држава чланица Европске уније (ЕУ-28), Србија бележи нижу вредност индекса за 10,4 поена, при чему се ова разлика смањила у односу на 2014. годину када је износила 12,6 поена. Разлике између Србије и просека ЕУ-28 су највеће у доменима моћи, времена и новца, а најмање у доменима здравља, знања и рада. У поређењу са просеком ЕУ-28, Србија је направила већи помак између два извештајна периода. Наиме, вредност индекса у Србији је за период 2014–2016. године повећана за 3,4 поена, док је у Европској унији током периода 2012–2015. године повећана за 1,2 поена. У погледу укупне вредности индекса, Србија је у односу на државе чланице рангирана на 22. месту, на позицији на којој се налазила и према вредностима индекса за 2014. годину.

Индекс родне равноправности показује повећање вредности захваљујући порасту у већини домена, али је важно приметити да унутар домена ови позитивни помаци нису без противречности и неконзистентних трендова, који у неким областима указују на унапређење стања уз стагнирање или погоршање у другим областима.

Домен рада

Вредност индекса у домену рада је увећана захваљујући повећању партиципације, док је у поддомену сегрегације и квалитета рада забележено благо погоршање. Поред тога, повећана вредност индекса у поддомену партиципације забележена је, пре свега, услед повећања стопе запослености мушкараца и жена, у смислу општег побољшања које индекс мери као ниво постигнућа, а не због смањења родног јаза у запослености, који је чак незнатно повећан. Повећању вредности индекса у поддомену партиципације допринело је и повећање укупног трајања радног века и за жене и за мушкарце, при чему је и родни јаз благо опао у овом аспект. У односу на просек ЕУ-28, Србија бележи нижу вредност индекса у домену рада за 3,3 поена и заузима 22. место када се рангира заједно са државама чланицама, при чему је најближа Бугарској и Мађарској по вредности индекса за домен рада. Од најуспешније земље у овом домену, Шведске, Србију дели 14,4 поена.

Домен новца

Позитивна промена се бележи и у домену новца. Повећање је уочено услед пораста вредности индекса у оба поддомена – финансијски ресурси и економска ситуација. Ипак, ово је и даље домен у коме Србија бележи највећи заостатак за просеком ЕУ-28 – чак 19,4 поена. У овом домену је Србија рангирана као претпоследња, при чему једино Румунија има нижу вредност индекса у овом домену и то, пре свега, због вредности индекса у поддомену финансијских ресурса, док у поддомену економске ситуације Србија бележи лошији скор и од Румуније. У односу на државу која има најбољи резултат у домену новца у ЕУ, Луксембург, Србија заостаје за 34,2 поена.

Подаци о унакрсним неједнакостима указују на то да поједине групе имају неповољније карактеристике у областима које се прате индексом за домен новца. Једночлана домаћинства, самохрани родитељи са децом и породице са више деце имају неповољније карактеристике у погледу финансијских ресурса и изложене су већим ризицима од финансијског сиромаштва. Када је реч о приступу финансијским ресурсима, у неповољном положају се налазе млади, особе нижег образовања, старије жене и становништво сеоских подручја. Ризицима од финансијског сиромаштва највише су изложени млади, старије жене и особе нижег образовања, нарочито мушкарци. Ова нижа изложеност жена млађих од 65 година финансијском сиромаштву специфичност је Србије и представља одступање од доминантне појаве у ЕУ где су ризици од финансијског сиромаштва више распрострањени међу женама него међу мушкарцима.

Домен знања

У домену знања забележено је благо повећање вредности индекса и то захваљујући повећању резултата у поддомену учешћа и постигнућа а упркос благој негативној промени у поддомену сегрегације. Ова позитивна промена у поддомену постигнућа примарно је забележена услед повећања удела особа са терцијарним образовањем. При рангирању са државама чланицама, Србија дели 16. и 17. место са Чешком. У односу на просек ЕУ-28, Србија заостаје за 6,1 поена, при чему је резултат лошији у партиципацији и достигнућима него у сегрегацији. Заправо, када се Србија упоређи са Чешком, која бележи исти резултат у домену знања, или са Кипром и Мађарском који су непосредно рангирани испред или иза Србије, примећује се да је у Србији у односу на наведене земље забележен бољи резултат у поддомену сегрегације а неповољнији у поддомену учешћа и достигнућа. Стога, оно што би могла бити потенцијална предност Србије – нешто повољније стање у области сегрегације у односу на већи број земаља ЕУ-28 – може бити угрожено уколико се тренд погоршања настави. У односу на Данску, која бележи највишу вредност индекса у овом домену, Србија има нижу вредност за 16,3 поена.

Домен времена

У домену времена нису забележене промене¹, а вредност индекса за овај домен и 2014. и 2016. године износи 48,7. Када се посматра према поддоменима, примећује се да нешто вишу вредност индекс бележи у поддомену бриге о домаћинству него у поддомену друштвених активности. Подаци на основу којих је израчунат индекс за домен времена показују изражене родне неједнакости у бризи о домаћинству али и могућностима обављања активности које су значајне за квалитет живота попут рекреације, учешћа у културним догађајима и слично, што указује на лошији квалитет живота жена и велико оптерећење запослених жена. У поређењу са просеком ЕУ-28 у домену времена, Србија бележи вредност нижу за 17 поена. У поређењу са резултатима држава чланица у домену времена, Србија заузима 25. место, рангирајући се између Румуније и Португалије, али иако има најсличнију вредност овим земљама она се од њих разликује по томе што знатно лошије стоји у поддомену бриге о домаћинству а боље у поддомену друштвених активности.

Домен моћи

У домену моћи је Србија направила највећи помак судећи по повећању вредности индекса од 9,3 поена. Тај помак се у највећој мери приписује порасту вредности индекса за поддомене друштвене и политичке моћи, док је у поддомену економске моћи забележен благи пад. Када се пажљивије посматра шта је тачно довело до повећања вредности индекса у ова два поддомена, примећује се да је у поддомену политичке моћи пораст настао због конзистентног повећања удела жена међу посланицима Народне скупштине и на министарским положајима у Влади Републике Србије, као и међу одборницима локалних скупштина, а у поддомену друштвене моћи услед значајног повећања удела жена у одборима радио-дифузних предузећа. На нивоу домена моћи, Србија бележи нижу вредност индекса за 11,2 поена у односу на просек ЕУ-28, заузима 16. место када се упоређи са појединачним државама чланицама а у односу на најбоље рангирану Шведску заостаје чак за 42,2 поена. Када се сагледају елементи индекса за домен моћи, види се да Србија има вредности које су изнад просека ЕУ-28 у поддоменима политичке и економске моћи (55,5 према 52,7 за поддомен политичке моћи и 44,8 према 39,5 за поддомен економске моћи), док у поддомену друштвене моћи заузима последње место међу државама чланицама и за просеком ЕУ-28 заостаје 34,2 поена. Индекс за домен моћи показује колико је важно конзистентно унапређивати родну равноправност у различитим областима одлучивања-достигнућа у областима политичке моћи умањена су одсуством истоветног напретка у домену друштвене моћи.

¹ За израчунавање овог домена су оба пута коришћени исти подаци услед недостатка новијих података.

Домен здравља

Домен здравља у Србији бележи највиши резултат у односу на друге домене индекса. Вредност индекса у домену здравља повећана је за 0,6 поена између 2014. и 2016. године. Пораст је забележен, пре свега, због повећања резултата у поддомену приступа здравственој заштити, а потом и у поддомену здравственог стања (повећање очекиваног трајања живота за жене и мушкарце и очекиваних здравих година живота и за жене и за мушкарце), док у поддомену понашања повезаних са здрављем (здрава и ризична понашања) нису могле бити забележене промене у недостатку поновљених истраживања. У поређењу са државама чланицама ЕУ, Србија заузима 20. место и налази се између Словачке и Португалије, а за просеком ЕУ-28 заостаје за 3,4 поена, док за Шведском, која има најбољи резултат у домену здравља, заостаје за 10,1 поена.

Домен насиља

Домен насиља у оквиру овог извештаја приказан је на основу појединачних индикатора а не на основу индекса који за овај домен израчунава ЕИГЕ. Истраживање које је спровела Организација за европску безбедност и сарадњу (ОЕБС) о благостању и безбедности жена, а које представља основу за израчунавање индекса, спроведено је током лета тако да подаци нису били доступни у време израчунавања индекса, али су захваљујући спремности ОЕБС-а да подржи приказивање стања у овом домену добијени подаци по основним индикаторима распрострањености различитих форми насиља над женама. Ови подаци указују на то да је нешто више од петине жена од навршених 15 година доживело физичко и/или сексуално насиље било од стране партнера или других особа. Већа опасност од ових форми насиља налази се у партнерским односима него у било којим другим, на шта указује двоструко виша стопа физичког и/или сексуалног насиља које према женама почине садашњи или бивши партнери него друге познате или непознате особе (17% према 8%). Код партнерског насиља најчешће је психичко насиље, које је искусило 44% жена. Сексуалном узнемиравању од навршених 15 година, судећи према исказима, било је изложено 42% жена, а свака десета је била жртва прогањања. Готово трећина жена је пријавила искуство неког облика насиља током детињства.

	Рад	0,9 2014 – 67,3 2016 – 68,2	
	Новац	1,1 2014 – 59,1 2016 – 60,2	
	Знање	0,4 2014 – 56,9 2016 – 57,3	
	Време	- 2014 – 48,7 2016 – 48,7	
	Моћ	9,3 2014 – 28,0 2016 – 37,3	
	Здравље	0,9 2014 – 83,4 2016 – 84,0	

Табела 1: Промена у вредностима Индекса родне равноправности на нивоу домена, 2014–2016. године

1. Увод

Индекс родне равноправности Европског института за родну равноправност (EIGE) представља инструмент којим се прате родне неједнакости у подручју Европске уније (ЕУ). Индекс родне равноправности мери родну равноправност на скали од 1 (потпуна неравноправност) до 100 (потпуна равноправност) у шест домена: рад, новац, знање, време, моћ, здравље и два сателитска домена: унакрсне неједнакости и насиље. Србија је прва држава ван Европске уније која је увела праћење родне равноправности применом Индекса родне равноправности 2016. године. Извештај из 2018. године је резултат настојања да се стање у области родне равноправности континуирано прати применом овог инструмента, како би се добиле поуздане и квалитетне информације на основу којих је могуће пратити ефекте политика и даље унапређивати родну равноправност у Србији. Извештавање на основу Индекса родне равноправности омогућава да се постигнуће у различитим доменима родне равноправности прати у упоредном оквиру, поредећи стање у Србији са стањем у ЕУ – на нивоу просека али и у односу на појединачне државе чланице. Такво праћење је од великог значаја у процесу приступања ЕУ и омогућава да се сагледају домени у којима је потребно учинити одлучнији напредак како би се достигли стандарди држава ЕУ, користећи искуства држава које могу представљати добре узорце. Имајући у виду да је у току извештавање на основу резултата Индекса родне равноправности у државама региона Западног Балкана, отварају се и могућности за поређење у оквиру региона, што може представљати значајан допринос регионалним иницијативама да се стање родне равноправности унапреди.

Извештај за 2018. годину припремљен је у сарадњи Координационог тела за родну равноправност Владе Републике Србије, Тима за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије и Републичког завода за статистику, уз смернице и подршку Европског института за родну равноправност.

Извештај о стању у различитим областима родне равноправности сагледаном на основу Индекса родне равноправности објављује се у важном тренутку за политику родне равноправности у

Србији. У 2018. години се завршава период имплементације Националног акционог плана (НАП) за спровођење Стратегије за родну равноправност (у даљем тексту Стратегија) за период 2016–2018. године и почиње припрема новог акционог плана за имплементацију стратегије за период 2019–2020. године. Индекс родне равноправности пружа добру полазну основу за праћење оствареног напретка тиме што омогућава увиде у почетно стање, пре усвајања Стратегије и НАП-а, као и праћење утицаја мера и активности из НАП-а, додуше само за поједине индикаторе за које су вредности рачунате на основу података из 2017. године. До краја 2018. године ће бити доступни и резултати евалуације постигнућа остварених током имплементације НАП-а са препорукама за наредни период имплементације Стратегије.

Поред тога, 2018. година представља изразито динамичну годину у области унапређивања родне равноправности, како у погледу активности државе тако и у погледу активности цивилног друштва. У јулу 2018. године држава Србија је поднела први извештај GREVIO² комитету о спровођењу Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција). Држава Србија је 2017. године поднела извештај CEDAW комитету, а у 2018. години настављен је дијалог са овим важним међународним инструментом за елиминацију свих облика дискриминације жена. Организације цивилног друштва су поднеле више извештаја у сенци GREVIO и CEDAW комитету, указујући на искуства и приоритете за спречавање и сузбијање дискриминације и насиља над женама.

У Србији је у току развој система родно одговорног буџетирања. Обавеза родно одговорног буџетирања уведена је 2015. године усвајањем измена и допуна Закона о буџетском систему. Увођење родно одговорног буџетирања представља корак даље у реформи буџетског система, а обавеза свих буџетских корисника је да до 2020. године примене родно одговорно буџетирање.

² GREVIO (eng. Group of Experts on Action against Violence against Women and Domestic Violence) је експертско тело надлежно за праћење имплементације Истанбулске конвенције.

Према доступним подацима, 40 институција на националном и 18 институција на покрајинском нивоу ће применити принципе родно одговорног буџетирања у буџету за 2019. годину, у складу са годишњим планом увођења родно одговорног буџетирања. У току је и уродњавање механизма за програмирање међународне помоћи кроз стратешки документ Национални приоритети за међународну помоћ у Републици Србији у периоду 2014–2017. године са пројекцијама до 2020. године (НАД), чиме треба да буде осигурано да ће приступ фондовима доступним кроз ИПА II оквир и друга донаторска средства допринети унапређењу родне равноправности.

У 2017. години EIIGE је објавио извештај који је приказао остварени напредак у десетогодишњем периоду током ког се Индекс родне равноправности примењује као средство за подршку политикама родне равноправности у ЕУ. Индекс је претрпео методолошке промене због којих је било потребно и раније вредности индекса прерачунати по новој методологији. Ове методолошке измене примењене су и на Индекс родне равноправности за Републику Србију, који је у потпуности усклађен са методологијом Индекса за ЕУ-28³. Захваљујући одмаклој синхронизацији статистике Републике Србије са статистиком Европске уније, те укључивању Србије у поједина важна европска истраживања која служе као извор за израчунавање вредности појединих индикатора у оквиру индекса, при израчунавању новог Индекса родне равноправности било је могуће у потпуности применити исте индикаторе и мере као у случају ЕУ-28. За потребе праћења промена у односу на претходни период извештавања, вредности претходног Индекса за Србију су прерачунате према новој методологији.

У овом извештају су приказане упоредне вредности Индекса родне равноправности за Републику Србију за 2014. и 2016. годину. Потребно је имати у виду да се подаци на основу којих се израчунавају вредности појединачних индикатора у оквиру индекса не односе на исту годину због тога што различита истраживања која прикупљају податке за ове индикаторе имају и различиту динамику спровођења. За већину индикатора за Индекс родне равноправности из

ни су подаци из 2014. године, док су за већину индикатора за Индекс 2018. године коришћени подаци за период 2015–2017. године. У прилогу 1 наведени су сви индикатори са изворима и годинама из којих датирају подаци.

У извештају су приказане вредности за укупни Индекс родне равноправности и према доменима (рад, новац, знање, време, моћ и здравље). У овом извештају се по први пут приказују унакрсне неједнакости у домену новца у оквиру Индекса родне равноправности за Републику Србију. Доступни подаци омогућили су да се унакрсне неједнакости израчунају за групе дефинисане према типу породице, старости, нивоу образовања и месту становања.

Домен насиља је једини домен за који није израчуната вредност индекса за Републику Србију. Истраживање о благостању и безбедности жена, које представља основу за израчунавање вредности Индекса за овај домен, спроведено је у Србији по први пут током лета 2018. године захваљујући иницијативи ОЕБС-а. Подаци, стога, нису били доступни у периоду када су израчунате вредности Индекса родне равноправности, али је тим ОЕБС-а показао велико разумевање и спремност да се за потребе извештаја о Индексу родне равноправности обезбеде основни подаци, па су уместо индекса у домену насиља објављени подаци о распрострањености различитих форми насиља над женама. На основу података из истраживања које је спровео ОЕБС биће могуће израчунати и вредности индекса за домен насиља у оквиру следећег извештаја о Индексу родне равноправности.

³ При израчунавању првог Индекса родне равноправности за Србију неки индикатори су били замењени због недостатка података, односно због чињенице да истраживања која су служила као извор за те податке нису била спроведена у Србији.

2. Шта је индекс родне равноправности?

2.1 О Индексу родне равноправности

Индекс родне равноправности је збирни показатељ који омогућава мерење комплексног концепта родне равноправности у свим државама чланицама ЕУ током времена. Индекс родне равноправности мери родни јаз, истовремено узимајући у обзир нивое постигнућа у областима политика које се прате у сваком домену. Висока вредност индекса родне равноправности, стога, представља истовремено и низак родни јаз и високо постигнуће у датој области (EIGE, 2015: 7).

Индекс родне равноправности је утемељен у родној перспективи која рефлектује најважније области политика ЕУ. Он је концептуално уобличен тако да почива на становишту да родна равноправност доприноси трансформацији друштва⁴. Отуда и вредности индекса рефлектују пре свега родни јаз а не специфичан положај жена и мушкараца појединачно.

Индекс родне равноправности се састоји од осам домена (графикон 1). Шест домена – рад, новац, знање, време, моћ и здравље – чини језгро индекса. Два сателитска домена (унакрсне неједнакости и насиље) допуњују ово језгро индекса али нису његов део јер су примењиви само на делове популације – насиље над женама се односи само на женску популацију, док се у случају унакрсних неједнакости мери родни јаз али у оквиру специфичних друштвених група. Сваки домен се састоји од више поддомена који представљају кључне аспекте датих области (графикон 1).

2.2 Методолошки оквир

Индекс родне равноправности је синтетички показатељ добијен спајањем појединачних показатеља у јединствену меру на основу мултидимензионалног концепта. Он се ослања на три основне компоненте: транспарентну и добро утемељену методологију, јасне статистичке принципе и статистичку усклађеност са концептуалним оквиром. Индекс је конструисан применом методологије која дефинише десет корака за израду збирних показатеља коју је развио Зајед-

нички истраживачки центар Европске комисије и Организације за економску сарадњу и развој.

Почетни индикатори за израчунавање Индекса родне равноправности су одабрани из скупа од 200 потенцијалних индикатора идентификованих на темељу доступности података у ЕУ, из различитих извора, укључујући Евростат, Европску фондацију за унапређење услова живота и рада и Генерални директорат за правна питања и потрошаче. Индикатори су дефинисани као индикатори исхода, односно мере пресек стања у неком аспект.

EIGE је током процеса израде Индекса родне равноправности применио строге критеријуме за проверу квалитета података, према којима подаци треба да буду доступни, редовно ажурирани, упоредиви током времена и расположиви за све државе чланице ЕУ. Детаљно објашњење о методологији конструисања индекса и мерења његове вредности доступно је у првом извештају Европског института за родну равноправност (EIGE, 2013).

Индекс родне равноправности за ЕУ-28, објављен 2017. године, садржао је низ измена у односу на индексе за претходне периоде, услед непрестаног настојања да се индекс унапреди. У домену рада, индикатор флексибилног радног времена у оквиру поддомена сегрегације и квалитета рада замењен је индексом напредовања у каријери. У домену времена, индикатори се мере на укупном становништву уместо на запосленом становништву као што је то претходно био случај, а активности бриге су шире дефинисане тако да уз бригу о деци укључе и бригу о старијима у домаћинству и особама са инвалидитетом.

⁴ Опширније о концептуалном оквиру на коме се заснива Индекс родне равноправности може се сазнати из првог извештаја за Србију (SIPRU, 2016). Детаљно представљање концептуалног оквира на коме се заснива Индекс дато је у првом извештају Европског института за родну равноправност (EIGE, 2013). Извештаји и методолошке публикације EIGE-а су доступне на следећој адреси: <https://eige.europa.eu/gender-equality-index>

Индикатори за политичку и економску моћ се израчунавају на основу просека за три године уместо на основу података из једне године због великих варијација у подацима који зависе од изборних циклуса. Развијени су даље индикатори за домен насиља, а у индекс за домен здравља укључени су индикатори фактора здравља који су повезани са здравим понашањем (свакодневно конзумирање воћа и поврћа и редовна физичка

активност) и ризично понашање (пушење и конзумирање алкохола).

Показатељи који се користе за израчунавање Индекса родне равноправности у Србији су у потпуности усклађени са показатељима у ЕУ-28. Ови показатељи су приказани у табели у оквиру прилога 1, заједно са изворима података и годином на коју се подаци односе.

Графикон 1: Концептуални оквир - Домени и поддомени Индекса родне равноправности

3. Контекст у Републици Србији

3.1 Институције и политике од значаја за родну равноправност

3.1.1 Међународни оквир

Институционални оквир и политике родне равноправности у Србији усмеравани су обавезама које је држава Србија преузела приступањем важним међународним правним и политичким инструментима. Република Србија је наследница обавеза које је преузела СФРЈ приступањем Конвенцији Уједињених нација о политичким правима жена (1953), Међународном пакту о грађанским и политичким правима (1966), Међународном пакту о економским, социјалним и културним правима (1966) и Конвенцији о елиминисању свих облика дискриминације жена (1980). Прихватањем смерница и стандарда родне равноправности дефинисаних Пекиншком декларацијом и платформом за акцију држава Србија се определила за унапређивање родне равноправности и оснаживање жена на свеобухватан начин, у свим областима друштва.

Србија је ратификовала и Европску конвенцију о заштити људских права и основних слобода, која гарантује права и слободе за све који живе у 47 држава чланица Савета Европе (члан 1). Принцип забране дискриминације на основу пола гарантован је чланом 14. и Протоколом 12. ове Конвенције. Такође, Европска социјална повеља гарантује економска и социјална права без дискриминације.

Поред општих међународних правних и политичких инструмената, низ посебних регулише остваривање права, забрану дискриминације или специфичне облике заштите и оснаживања жена. Конвенција Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција) представља основу за националне политике, законске и институционалне механизме за превенцију и заштиту жена од родно заснованог насиља. Конвенција Савета Европе о борби против трговине људима пружа оквир за дефинисање инструмената за сузбијање

трговине женама, мушкарцима и децом у циљу сексуалне, радне или других типова експлоатације. Конвенција Савета Европе о заштити деце од сексуалног искоришћавања и сексуалног злостављања (Ланзарот конвенција) представља први међународни инструмент којим се криминализују сви облици сексуалних напада на децу. Безбедност жена и заштита у конфликтним и пост-конфликтним друштвима дефинисана је Резолуцијом 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност.

Недавно усвојена Стратегија за родну равноправност Савета Европе за период од 2018. до 2023. године даје важне смернице државама чланицама у процесу унапређивања родне равноправности. Она предвиђа два симултана процеса, од којих се један односи на усвајање и спровођење специфичних политика и мера којима се унапређују различите области родне равноправности, а други на доследно и обухватно интегрисање принципа родне равноправности у процесе доношења, спровођења, праћења и оцењивања ефеката свих политика и програма.

Још један важан документ јесте Стратегија за родну равноправност Европске комисије за период 2016–2019. године, која је усмерена на пет приоритетних циљева:

1. Повећање учешћа жена на тржишту рада и једнака економска независност за жене и мушкарце
2. Смањење родног јаза у зарадама, пензијама и смањење сиромаштва међу женама
3. Унапређивање једнакости између жена и мушкараца у доношењу одлука
4. Сузбијање родно заснованог насиља и заштита жртава
5. Унапређивање родне равноправности и права жена широм света.

Последњи циљ је операционализован посебним документом Трансформација живота девојчица и жена кроз спољну политику ЕУ (2016–2020), којим се дефинише подршка ЕУ у трећим државама у области унапређивања родне равноправности, заштите и оснаживања жена и девојчица.

Извештај Европске комисије (ЕК) о напретку Србије у процесу придруживања ЕУ представља важан инструмент који усмерава реформске процесе, укључујући и оне који су усмерени на унапређивање родне равноправности. У годишњем извештају ЕК о напретку Србије за 2018. годину (European Commission, 2018) Европска комисија је, између осталог, навела да је потребно да се уложи додатни напори у промену ставова друштва у вези са улогама и одговорностима жена и мушкараца. Такође, једна од препорука се односи и на усвајање Закона о родној равноправности и разграничење одговорности Координационог тела за родну равноправност и новоуспостављеног Сектора за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у циљу успостављања ефикасног институционалног оквира за родну равноправност. У извештају ЕК је констатовано да је дошло до промена у законском оквиру за заштиту жена од насиља изменама Кривичног законика и усвајањем Закона о спречавању насиља у породици. Истиче се да су жене са инвалидитетом, старије жене, оне које живе у руралним подручјима и Ромкиње и даље најизложеније различитим облицима дискриминације.

3.1.2 Национални институционални оквир и политике родне равноправности

Устав Републике Србије гарантује равноправност жена и мушкараца, забрањује дискриминацију по основу пола и других личних својстава и прописује обавезу државе да води политику једнаких могућности. Законска основа за регулисање једнаких права и остваривање родне равноправности у Србији налази се у Закону о равноправности полова који је усвојен 2009. године. Очекује се усвајање новог Закона о родној равноправности који ће надоместити слабости уочене током примене Закона о равноправности полова. Значајно је поменути и Закон о забрани дискриминације, који представља правну основу за санкционисање и елиминисање свих облика дискриминације, укључујући и дискриминацију на основу пола и родног идентитета (члан 2). Читав низ посебних закона регулише услове за остваривање родне равноправности у посебним

областима (рад и запошљавање, социјална и здравствена заштита, заштита од насиља, приступ имовини и др.).

Циљеви и мере за унапређење родне равноправности у Србији дефинисани су кровном Националном стратегијом за родну равноправност (2016–2020) са Акционим планом за период 2016–2018. године. Стратегија дефинише три основна циља:

1. Промењене обрасце и унапређену културу родне равноправности
2. Повећану равноправност жена и мушкараца применом политика и мера једнаких могућности
3. Системско увођење родне перспективе у доношење, спровођење и праћење јавних политика

У другој половини 2018. године спроведена је евалуација Акционог плана чији ће налази и препоруке пружити основу за израду новог акционог плана којим ће се операционализовати спровођење Стратегије за други период стратешког циклуса.

Када је реч о планским документима релевантним за област родне равноправности, нови акциони план за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017–2020) усвојен је 2017. године. Такође, у току је имплементација активности предвиђених Акционим планом за спровођење Стратегије превенције и заштите од дискриминације за период 2014–2018. године, о чему је објављено више редовних извештаја⁵. Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима била је донета за период 2011–2015. године, а након истека овог периода није усвојена нова стратегија.

⁵ Ови извештаји су доступни на интернет страници Канцеларије за људска и мањинска права Владе Републике Србије, на адреси: <http://www.ljudskaprava.gov.rs/sr/node/145>

У 2017. години држава Србија је поднела четврти периодични извештај CEDAW комитету, а почетком 2019. године ће пред овим комитетом представити извештај. У процесу припреме ове седнице више организација цивилног друштва је поднело извештаје у сенци CEDAW комитету. Координационо тело за родну равноправност Владе Републике Србије је 2018. године поднело први извештај GREVIO комитету о примени Истанбулске конвенције у Србији, а више организација цивилног друштва је припремило извештаје у сенци.

За ефективну имплементацију политика родне равноправности неопходан је ефикасан институционални оквир. Координационо тело за родну равноправност Владе Републике Србије представља основни координациони механизам за питања родне равноправности на националном нивоу. Координационим телом за родну равноправност председава потпредседница Владе и министарка грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре а његов мандат је да координира рад органа државне управе и других институција у циљу унапређења родне равноправности и положаја жена и мушкараца у Републици Србији. Координационо тело иницира и прати спровођење стратешких докумената, закона и других прописа у области родне равноправности, даје стручна мишљења и усмерава рад државних органа у пословима који директно или индиректно утичу на родну равноправност и врши координацију државних органа у области родне равноправности. При Министарству за рад, запошљавање, борачка и социјална питања основан је Сектор за антидискриминациону политику и родну равноправност који прати мере антидискриминационе политике и пружа подршку надлежним министарствима, другим државним органима као и организацијама цивилног друштва у области антидискриминације. У Србији, такође, постоје и локални механизми за родну равноправност у виду радног тела или лица који су задужени за послове у области родне равноправности. Према информацијама Сталне конференције градова и општина, 129 локалних самоуправа је успоставило механизме за родну равноправност.

На националном нивоу важну улогу имају и независне институције Заштитник грађана, у којем на темама које се тичу родне равноправности ради заменик Заштитника грађана за права детета и родну равноправност, и Повереник за заштиту равноправности, чији је мандат спречавање свих облика дискриминације, укључујући и родне.

На нивоу Аутономне покрајине Војводине надлежност за родну равноправност носи Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова, а стручне послове у области родне равноправности и оснаживања жена обавља Покрајински институт за родну равноправност. Канцеларија Покрајинског заштитника грађана такође има сектор за родну равноправност.

3.2 Друштвено-економски контекст

Друштвено-економски контекст у оквиру ког је потребно посматрати слику добијену на основу Индекса родне равноправности је изузетно комплексан с обзиром на то да је реч о друштву које је ушло у период интензивних реформи везаних за трансформацију након социјализма касније у односу на друге некадашње социјалистичке земље Централне и Источне Европе које су данас чланице ЕУ. Период одложених а затим интензивних реформи након 2000. године отежала је и економска криза која се на глобалном нивоу испољила 2008. године, а која је због незаокружених процеса трансформације имала теже и дуготрајније последице у Србији него у неким другим земљама Европе. Опоравак од кризе, наставак реформи и примена мера штедње, у комбинацији са реформама дефинисаним у складу са условима приступања ЕУ, стварају изузетно сложен друштвено-економски контекст у коме се терети али и добити од реформских процеса не распоређују једнако на различите групе становништва, па ни на жене и мушкарце.

Стопа економског раста била је континуирано позитивна од 2015. године, а у 2017. години износила је 2% реалног раста БДП. Ипак, када се упореди са просеком ЕУ-28, ова стопа раста је нешто нижа, а БДП по становнику је знатно нижи од европског просека (табела 2). У истом периоду је дошло до повећања стопа активности и запослености становништва радног узраста (15–64), уз истовремено опадање стопа незапослености и неактивности, али су показатељи тржишта рада и даље неповољнији од просека ЕУ-28. Високе су и економске неједнакости исказане кроз стопу ризика од финансијског сиромаштва као и доходне неједнакости мерене Ђини коефицијентом, које су више од свих држава чланица ЕУ-28. У односу на просек ЕУ-28, Србија има повољније стање у погледу задржавања младих у образовању, јер је стопа прекидања образовања знатно нижа од просека ЕУ-28.

Демографски показатељи указују на слику ниског фертилитета али уз задржавање традиционалних тенденција у погледу склапања брака и развода. Стопа укупног фертилитета у Србији је нижа него што је просек ЕУ-28, у брак се у просеку улази раније него у ЕУ-28, стопа склапања брака је виша – 5,2 склопљена брака на 1.000 становника у поређењу са 4,3 у ЕУ-28, а стопа развода брака нижа – 25 развода на 100 склопљених брака, у односу на 43 у ЕУ-28.

Новијих истраживања о родним стереотипима, нормама и вредностима повезаним са родним улогама је релативно мало. Она доступна указују на то да су патријархални обрасци и даље распрострањени, те да су мушкарци у том погледу конзервативнији од жена (Hughson, 2018).

ПОКАЗАТЕЉИ	СРБИЈА	ЕУ-28
ЕКОНОМСКИ РАСТ⁶		
БДП, реални раст у %, 2017.	2	2,4
БДП по глави становника у еур	5.581	30.000
ДЕМОГРАФСКИ ИНДИКАТОРИ⁷		
Број становника на дан 01.01.2017. (у милионима) ⁸	7,0	511,5
Удео жена у укупном становништву, у %, 2017.	51,3	51,1
Стопа укупног фертилитета (број живорођене деце по жени у фертилном периоду), 2016.	1,46	1,6
Просечна старост жена при првом порођају, 2016.	27,8	29,0
Стопа склапања брака (на 1.000 становника), 2015.	5,2	4,3
Стопа развода брака (број разведених бракова на 100 склопљених бракова у 2015. години)	25,4	43,1
АКТИВНОСТ И ЗАПОСЛЕНОСТ⁹		
Стопа активности становништва радног узраста (15–64), 2017. године	66,7	73,4
Стопа запослености становништва радног узраста (15–64), 2017. године	57,3	67,7
Стопа незапослености (% незапослених у активном становништву, 2017)	14,1	7,6
Стопа неактивности становништва радног узраста (15–64), 2017. године	33,3	26,6
СИРОМАШТВО И СОЦИЈАЛНА ИСКЉУЧЕНОСТ 2016. ГОДИНЕ		
Стопа ризика од сиромаштва (% становништва)	25,5	17,3
Ћини коефицијент	38,6	30,8
Проценат младих (18–24) који су прекинули образовање	6,2	10,6

Табела 2: Основни показатељи друштвено-економске ситуације у Републици Србији у поређењу са ЕУ-28

⁶ Извор: Министарство финансија Републике Србије, Билтен јавних финансија, јул 2018, преузето са адресе: <http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=13953>

⁷ Извори: за Србију – Републички завод за статистику Србије, за ЕУ-28 – Евростат.

⁸ Извори: Републички завод за статистику Србије и Евростат.

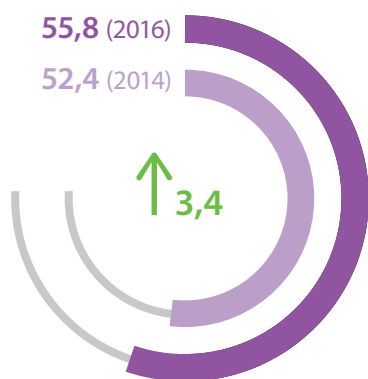
⁹ Извори: Анкета о радној снази, Републички завод за статистику Србије и Евростат.

4. Индекс родне равноправности у Републици Србији 2016. године

У овом поглављу су приказани резултати Индекса родне равноправности – најпре укупни резултат а затим резултати по доменима. У оквиру сваког домена наведено је стање у 2016. години и промене у односу на 2014. годину, на нивоу домена и поддомена. Поред тога, стање у Србији је приказано у односу на просек ЕУ-28 као и у односу на појединачне државе чланице. У одељцима о доменима представљена је кратко и основна методологија, односно индикатори на основу којих је дефинисан индекс за домене и поддомене, а на крају је изложен и сажети преглед политика и мера које су у посматраном периоду усвојене и примењиване у циљу унапређивања стања у датим областима. Унакрсне неједнакости су приказане само за домен новца.

4.1 Индекс родне равноправности у Србији: промене од 2014. до 2016. године и поређење са ЕУ-28

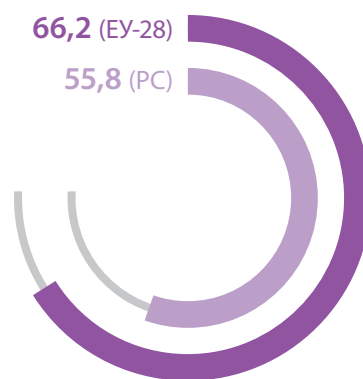
Према резултатима Индекса родне равноправности, Србија је напредовала у области родне равноправности у периоду 2014–2016. године. Вредност индекса за Србију 2016. године износи 55,8, што у односу на 2014. годину представља повећање од 3,4 поена (графикон 2).

Графикон 2: Индекс родне равноправности, Република Србија, 2014–2016. године

Ово повећање вредности Индекса родне равноправности је највећим делом последица повећања резултата у домену моћи. Домени рада, новца, знања и здравља такође бележе повећање вредности, док у домену времена нису забележене промене због недостатка поновљених истраживања у односу на 2014. годину. Ниједан домен не бележи негативно кретање вредности индекса. Као што ће се видети из касније анализе, процеси унапређивања родне равноправности нису без противречности и некада неконзистентних трендова унутар домена, али основне вредности индекса указују на систематски напредак родне равноправности у свим доменима (изузев времена).

Када се Србија упореди са Европском унијом, запажа се да је вредност укупног индекса родне равноправности у Србији нижа од просека ЕУ-28 за 2015. годину за 10,4 поена (графикон 3).

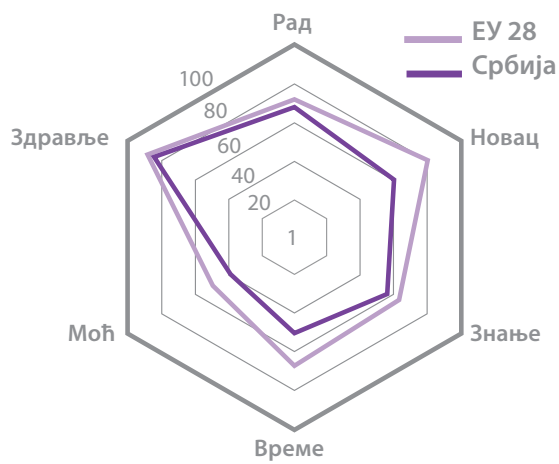

Графикон 3: Индекс родне равноправности, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

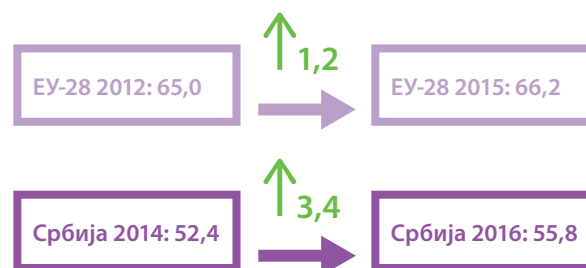
Међутим, разлика између просека ЕУ-28 и Србије се смањила у односу на 2014. годину, када је износила 12,6 поена. Како би се достигла пуна родна равноправност потребно је угледати се на земље које показују најбоље вредности Индекса родне равноправности, попут Шведске, Данске и Финске (графикон 6).

Када се Индекс родне равноправности у Србији пореди са индексом ЕУ-28 према доменима, како би се сагледало у којим областима је одступање од просека ЕУ-28 веће или мање, уочава се да је разлика у односу на ЕУ-28 израженија у доменима моћи, времена и новца а мања у доменима здравља, знања и рада.

Позитивне промене у вредности Индекса родне равноправности у односу на претходни период израчунавања индекса нешто су израженије у Србији него у ЕУ-28 (3,4 према 1,2 поена), с тим да треба имати у виду да се поређење не односи на исте године (графикон 5).

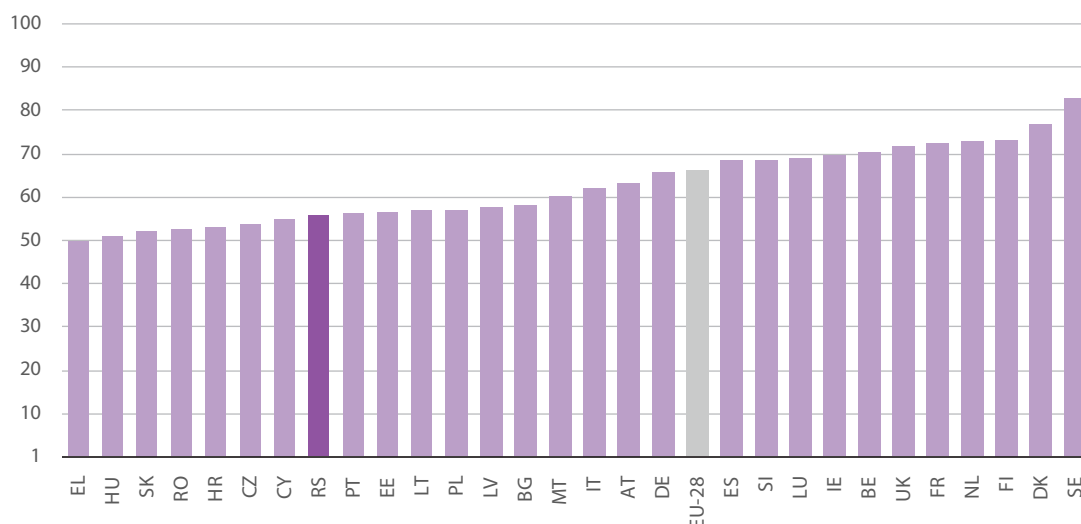

Графикон 4: Индекс родне равноправности, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

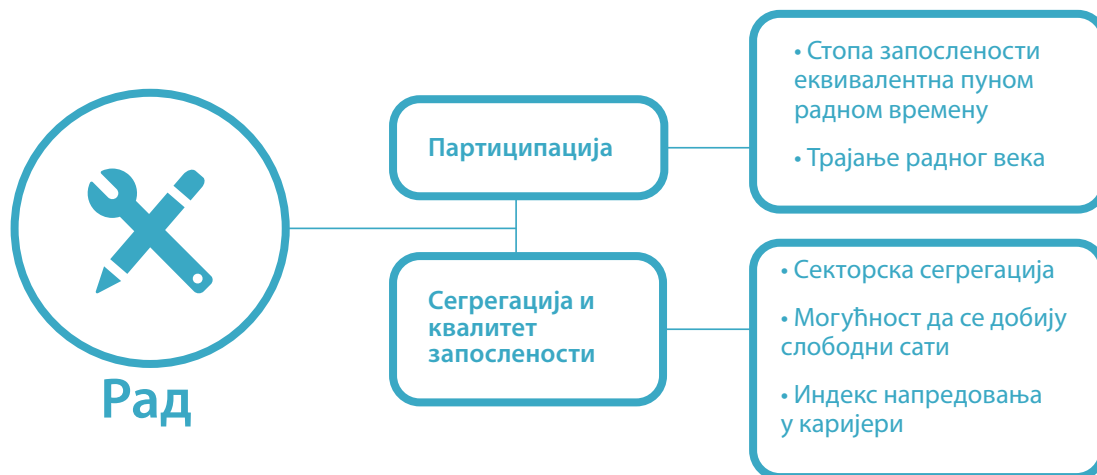
Графикон 5: Индекс родне равноправности, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

Када се Србија упореди са појединачним државама чланицама ЕУ, према вредности укупног индекса родне равноправности она заузима 22. место. У поређењу са претходним периодом извештавања о индексу родне равноправности, Србија није променила место на рангу, мада је донекле измењен састав групе држава које су рангиране ниже, односно више од Србије.

Графикон 6: Индекс родне равноправности Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

4.2 Домен рада

У домену рада Индекс родне равноправности мери да ли жене и мушкарци имају једнак приступ тржишту рада и да ли у једнакој мери раде у квалитетним облицима запослености и условима рада. Домен рада обухвата два поддомена: партиципацију и родну сегрегацију на тржишту рада и квалитет запослености.

Партиципација се односи на ниво запослености и родни јаз у запослености жена и мушкараца, указујући на њихове шансе да приступе радним местима, односно остваре запосленост. Овај поддомен комбинује два индикатора: стопу запослености еквивалентну пуном радном времену (за становништво старо 15 и више година) и трајање радног века (за становништво старо 15 и више година). Стопа запослености еквивалентна пуном радном времену се добија поређењем просечног броја сати сваког запосленог са просечним бројем сати запослених који раде пуно радно време (EIGE, 2017: 13).

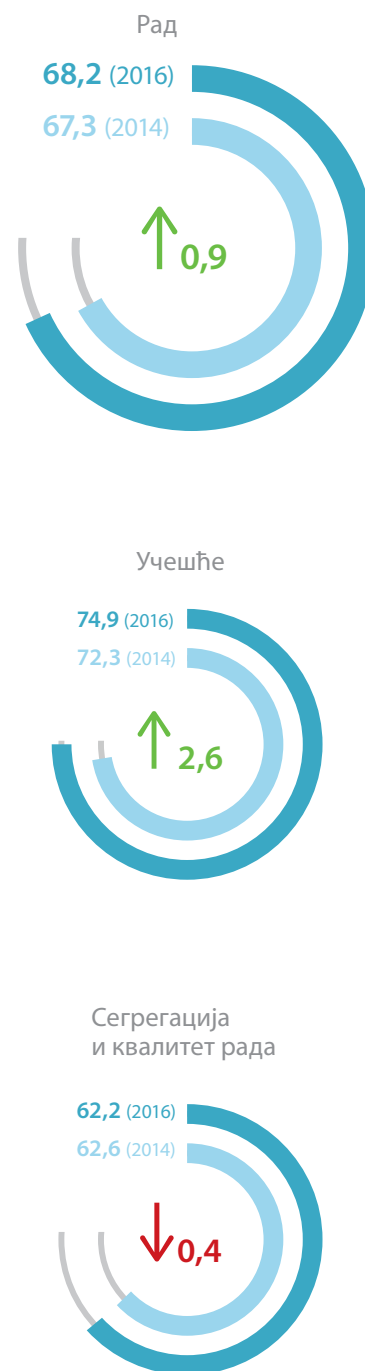
Родна сегрегација и квалитет запослености су елементи другог поддомена. Сегрегација се односи на хоризонтално и вертикално размештање жена и мушкараца у различитим секторима, занимањима и позицијама одлучивања на тржишту рада. Концентрација жена или мушкараца у појединим секторима економије или занимањима указује на хоризонталну родну сегрегацију на тржишту рада, док концентрација на позицијама одлучивања, односно недовољна заступљеност на тим позицијама, указује на вертикалне обрасце родне сегрегације. Секторска сегрегација се мери преко учешћа жена и мушкараца у секторима образовања, здравља и социјалног рада. Квалитет рада се мери на основу флексибилног радног времена и шанси за напредовање у каријери. Флексибилност се региструје на основу могућности да жене и мушкарци добију слободан сат или два током радног времена како би могли да обаве активности у вези са бригом о породици. Индекс напредовања у каријери мери неколико аспеката квалитета запослења: континуираност запослења, дефинисану типом уговора о раду, сигурност радног места (вероватноћа да ће се изгубити посао у наредних 6 месеци), шансе за напредовање у каријери и шансе за развој радне организације у смислу броја запослених. Индекс напредовања у каријери се мери путем скале која се креће од 0 до 100 поена, при чему највиша вредност указује и на најбоље шансе за напредовање у каријери.

4.2.1 Стање за 2016. годину и промене у односу на 2014. годину

У домену рада је дошло до благог повећања вредности индекса од 0,9 поена (са 67,3 на 68,2) у односу на 2014. годину. Овај напредак се дугује повећању партиципације и остварен је упркос томе што је у поддомену сегрегације дошло до благог погоршања. Наиме, када се погледају вредности за поддомене (графикон 7), примећује се да је вредност у поддомену партиципације повећана за 2,6 поена али да је вредност у поддомену сегрегације опала за 0,4 поена.

Повећање резултата у поддомену партиципације може се приписати, пре свега, укупном повећању запослености у Србији, а не смањењу родног јаза. Укупна стопа запослености еквивалентна пуном радном времену порасла је са 39,8% у 2014. на 42,8% у 2016. години, али је родни јаз у овим стопама (разлика између стопе за мушкарце и стопе за жене) остао исти, односно, чак је благо повећан – у 2014. је износио 14 а у 2016. години 14,2 процентна поена¹⁰. Побољшање се региструје и у другом индикатору партиципације, трајању радног века. Укупно трајање радног века повећано је са 31,2 на 32,2 године у посматраном периоду, с тим да је у овом случају благо смањен и родни јаз, са 6,9 година у 2014. години на 6,6 година у 2016. години.

Благо опадање вредности индекса за поддомен сегрегације и квалитета рада се у највећој мери приписује сегрегацији, која показује смањење вредности овог индикатора, и то са 12,2 на 11,9. Вредности за индикаторе којима се мери квалитет рада су доступни само за 2015. годину када је спроведено Европско истраживање о радним условима, тако да ови индикатори не утичу на промену.

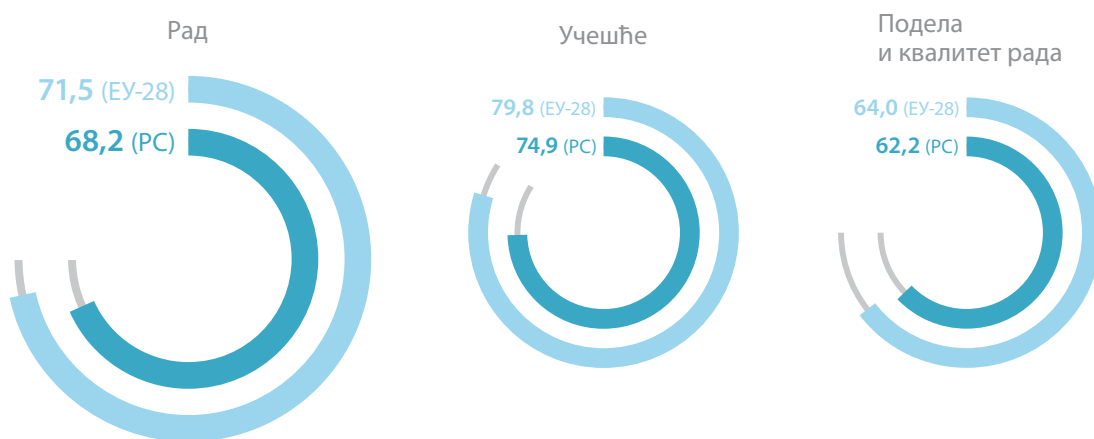
Графикон 7: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима рада, Република Србија, 2014. и 2016. година

¹⁰ Стопа је за жене повећана са 33,0% на 35,9%, а за мушкарце са 47,0% на 50,1%.

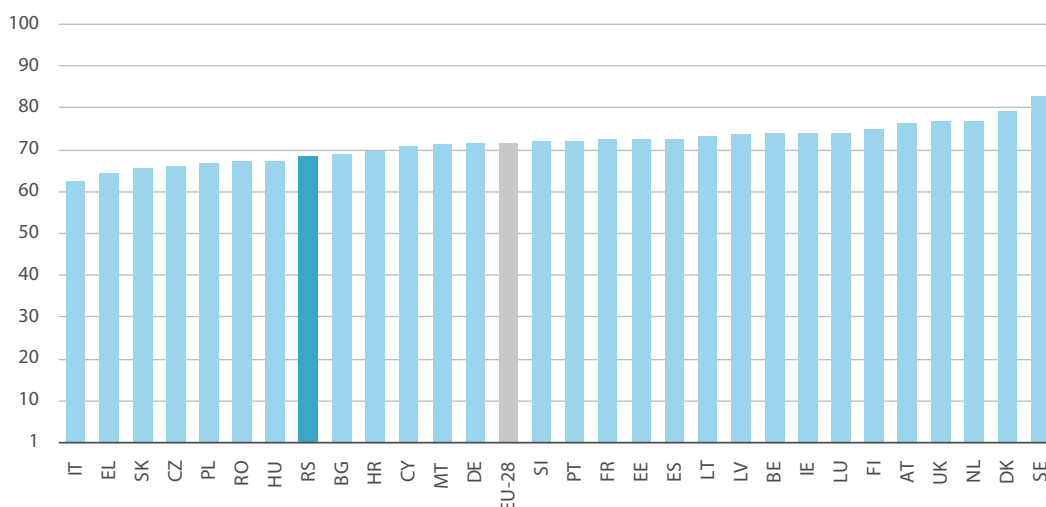
4.2.2 Република Србија у поређењу са ЕУ-28

У односу на просек ЕУ-28 у домену рада, Србија показује нижу вредност за 3,3 поена. Међутим, упркос чињеници да се у посматраном периоду стање у Србији поправило, примарно у погледу партиципације, управо је у овом поддомену јаз између Србије и просечног стања у ЕУ-28 већи него у поддомену сегрегације и квалитета рада, 4,9 поена према 1,8 поена, респективно.

Упркос повећању резултата у домену рада Србија није променила место при рангирању са државама чланицама ЕУ. У оба посматрана периода она заузима 22. место према вредности индекса за домен рада. Србија је најсличнија Бугарској и Мађарској, с тим да у односу на Бугарску има нижу вредност на индикатору за поддомен партиципације али вишу вредност у поддомену сегрегације и квалитета рада, док у односу на Мађарску показује више вредности индекса у оба поддомена. У односу на Шведску, земљу која има највишу вредност индекса у домену рада, Србија бележи разлику од 14,4 поена.

Графикон 8: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима рада, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

Графикон 9: Индекс родне равноправности у домену рада, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

4.2.3 Политике за унапређење родне равноправности у домену рада

Унапређење родне равноправности у домену рада је предмет кровних и секторских политика у Србији. Национална стратегија за родну равноправност (2016–2020) са акционим планом за период 2016–2018. године дефинисала је као један од посебних циљева побољшан економски положај жена и статус жена на тржишту рада, посебно припадница рањивих група (циљ 2.3). Предвиђено је да се овај циљ оствари применом различитих мера:

- Праћење и подстицање развоја женског предузетништва,
- Повећање формалне запослености жена, а посебно старијих жена и припадница рањивих група,
- Развијање женског задругарства у сеоским и градским срединама,
- Промовисање женског социјалног предузетништва у градским и сеоским срединама,
- Обезбеђивање равноправног остваривања свих права у вези са запошљавањем и радом.

Поред тога, предвиђена је и специфична мера у оквиру посебног циља који се односи на унапређење родне равноправности у руралним подручјима (циљ 2.5) којом се предвиђа повећање доступности подстицајних средстава женама на селу за пољопривреду и предузетништво. Подаци из Извештаја о спровођењу Акционог плана током 2016. и 2017. године указују на то да је у оквиру мера подршке предузетницама које спроводи Министарство привреде, у оквиру програма START UP 2017 готово 500 жена учествовало у програмима едукације за предузетништво, а да су услуге менторства добиле 154 жене.

Национална стратегија запошљавања (2011–2020) садржи мере за достизање једнаких шанси у области рада за жене и мушкарце. У овој Стратегији се наводе мере потребне за стварање системских предуслова за политику једнаких шанси на тржишту рада, мере којима се подстиче предузетништво, самозапошљавање и запошља-

вање жена. Стратегија предвиђа и мере за унапређивање механизма за отклањање дискриминације жена приликом запошљавања и на радном месту, као и посебне мере за жене које су под ризиком од вишеструке дискриминације (Ромкиње, жене из група присилних миграната, жртве насиља и др.). Повећање стопа активности и запослености жена дефинисано је Стратегијом као један од индикатора успешности њеног спровођења.

У 2017. години је објављена евалуација Стратегије током првих пет година њеног спровођења, тј. у периоду 2011–2015. године. У овом извештају се констатује да је дошло до благог побољшања положаја жена на тржишту рада у смислу повећања стопа активности и запослености, али да родни јаз остаје изражен и да запосленост жена и даље заостаје за запосленошћу мушкараца (Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, 2017). У Акционом плану за спровођење Националне стратегије запошљавања за 2018. годину за унапређење положаја жена на тржишту рада експлицитно је дефинисана једна мера (мера 2.9) – подстицање запошљавања незапослених жена њиховим већим укључивањем у мере активног запошљавања, и то посебно жена из осетљивих категорија (самохране мајке, жртве породичног насиља, жртве трговине људима, кориснице новчане социјалне помоћи и Ромкиње). Низ других мера које нису непосредно дефинисане као мере за унапређење положаја жена могу допринети њиховом бољем положају на тржишту рада, али ће то бити тешко пратити имајући у виду да индикатори предвиђени за праћење успеха овог Акционог плана нису довољно родно осетљиви.

Програм реформи политике запошљавања и социјалне политике (ЕСРП), који представља важан кровни оквир за планирање политика у процесу усклађивања са ЕУ, препознаје проблеме у вези са запошљавањем жена и предвиђа посебне мере за повећање њиховог учешћа у радној снази, посебно жена из маргинализованих група. Овај програм предвиђа креирање посебних мера за подршку запошљавању жена, посебно самохраних мајки, подстицање иницијатива на локалном нивоу које обезбеђују креи-

рање послова за незапослене жене без квалификација или са врло ниским квалификацијама, као и мере за подстицање женског предузетништва. Предвиђене су и посебне мере за унапређивање запошљавања ромске популације, укључујући и мере за подстицање предузетништва и задрugarства међу Ромкињама¹¹.

Међутим, иако замишљен као главни механизам за дијалог о приоритетима у областима социјалне политике и запошљавања преко ког је требало да се стратешки приоритети усклађују са приоритетима и стандардима ЕУ, као и да се његово спровођење прати и о томе извештава ЕК, за сада овај стратешки документ није остварио такву улогу, већ је она припала Програму економских реформи за период од 2018. до 2020. године. Овај програм, међутим, изразито је економске природе, са врло ограниченим усмерењем на социјалне аспекте па и на једнаке шансе у запошљавању и економско оснаживање жена. Очекивани ефекти на родне аспекте запослености јављају се или спорадично (попут ефеката мера повећања конкурентности пољопривредних газдинстава из ИПАРД програма на економску партиципацију и положај жена у сеоским газдинствима), или су недовољно прецизне, као у случају очекивања да ће унапређењем мера активног запошљавања и подједнаког укључивања незапослених мушкараца и жена у програме и мере активног запошљавања бити једнако остварени и резултати у смислу повећања стицања знања, вештина и радног искуства. Поново, индикатори у овим областима нису родно осетљиви, што ограничава могућности праћења ефеката мера на жене и мушкарце. Из тог разлога се не могу идентификовати остварени резултати у погледу повећаног запошљавања жена на основу извештаја о праћењу спровођења приоритетних структурних реформи (ПСР) и ЕРП¹².

Низ стратегија намењених унапређењу социо-економског положаја различитих друштвених група такође дефинише мере економског оснаживања и повећања запослености. Национална стратегија за младе за период 2015–2025. године као један од основних стратешких циљева предвиђа унапређену запошљивост и запосленост младих жена и мушкараца. За остварење

овог циља предвиђен је низ мера, укључујући мере које се односе на развој механизма који поспешују запосленост и запошљивост младих, повећану усклађеност знања, вештина и компетенција које се стичу у процесу целоживотног учења са потребама тржишта рада, подстицаје за развој предузетништва младих и развијен функционалан и одржив систем каријерног вођења и саветовања младих. Спровођење Стратегије је дефинисано Акционим планом за период од 2015. до 2017. године, али индикатори за мерење резултата нису родно осетљиви.

Национална стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња (2016–2025) кроз посебан циљ предвиђа подстицање укључивања радно способних припадника ромске националне мањине на формално тржиште рада и подизање запошљивости, запошљавање и економско оснаживање, посебно Рома и Ромкиња који припадају категоријама вишеструко теже запошљивих незапослених лица¹³. Ове мере и очекивани исходи су родно одговорни.

Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године дефинише низ мера унапређења пољопривредне производње и унапређивања запошљавања у руралним подручјима, при чему се као један од водећих принципа на коме се предложене мере темеље дефинише достизање благостања руралног становништва уз пуно уважавање осетљивог положаја младих и жена на руралном тржишту рада, као и социјалног положаја других осетљивих група¹⁴.

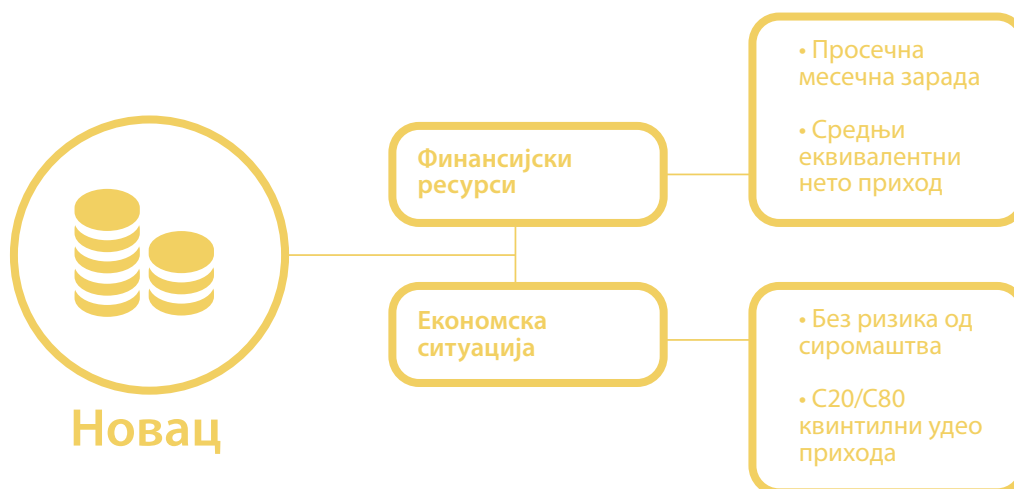
¹¹ Влада Републике Србије, ЕСПП, стр. 40–41.

¹² Извештај спровођења ЕРП за период 2017–2019. године је доступан у оквиру ЕРП за период 2018–2020. године, стране 140–174, доступно на адреси <http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/strategije/2018/ERP%202018-2020%20SRB%20FINAL.pdf>

¹³ Влада Републике Србије, Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња (2016–2025), стр. 59.

¹⁴ Влада Републике Србије, Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије (2014–2024), стр. 60.

4.3 Домен новца

У оквиру домена новца се мере родне неједнакости у приступу финансијским ресурсима и економска ситуација у којој живе жене и мушкарци.

Поддомен финансијских ресурса садржи податке о месечним зарадама жена и мушкараца мереним преко два индикатора. Први индикатор представља месечне зараде на основу рада, а други представља средњи еквивалентни нето доходак, који поред зарада на основу плаћеног рада обухвата и пензије, социјална давања, као и било који други извор прихода. Оба су исказана у стандарду куповне моћи (PPS), који представља вештачку валуту која узима у обзир разлике у нивоима цена између држава.

Поддомен економске ситуације мери изложеност жена и мушкараца ризицима од сиромаштва и дистрибуцију дохотка између жена и мушкараца. Индикатори који су укључени у ове компоненте индекса мере удео становништва које није у ризику од сиромаштва (чији је доходак изнад или на нивоу 60% медијане дохотка у држави) и пропорцију најнижег и највишег доходног квинтила према полу. Овај последњи индикатор се користи да би се измерио ниво доходне неједнакости међу женама и мушкарцима. За разлику од индикатора дистрибуције дохотка у ЕУ-28, који се односи само на популацију старију од 16 година, овај индикатор у Индексу родне равноправности за Републику Србију обухвата целокупно становништво.

4.3.1 Стање за 2016. годину и промене у односу на 2014. годину

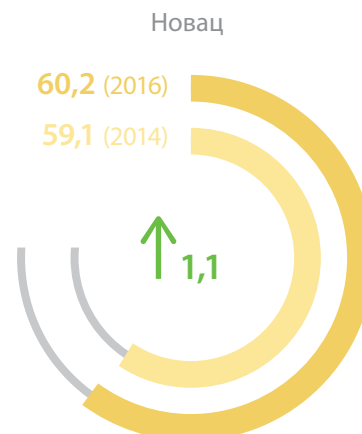
У домену новца се бележи позитивна промена у периоду 2014–2016. године. Повећање вредности индекса у износу од 1,1 поен (са 59,1 на 60,2) забележено је услед побољшања стања у оба поддомена, мада нешто више у поддомену финансијских ресурса, где је вредност индекса порасла за 1,6 поена, него у поддомену економске ситуације где се бележи повећање од свега 0,2 поена.

Повећање вредности индекса у поддомену финансијских ресурса последица је повећања средњег еквивалентног нето дохотка¹⁵ са 5.374 PPS у 2014. години на 6.179 PPS у 2016. години. Промене у поддомену економске ситуације су изразито мале па се не могу детаљније анализирати.

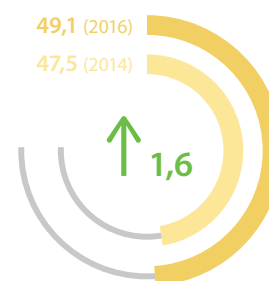
4.3.2 Република Србија у поређењу са ЕУ-28

Упркос позитивној промени забележеној у домену новца, ово остаје домен у коме се бележи највећа разлика између Србије и просека ЕУ-28. Ова разлика у 2016. години износи 19,4 поена, док је у 2014. години она била 20,5 поена, што указује на то да се јаз у односу на просек ЕУ-28 смањује. Разлика између Србије и просека ЕУ-28 је знатно већа у поддомену финансијских ресурса (23,9) него у поддомену економске ситуације (12,9).

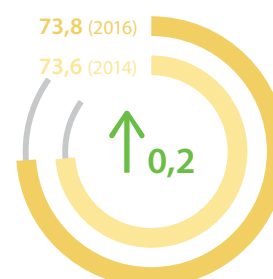
У поређењу са државама чланицама ЕУ, Србија показује вредност у домену новца вишу само од Румуније (60,2 према 59,4), док је 2014. године заузимала последње место. Треба имати у виду да вишу вредност у домену новца у односу на Румунију Србија бележи због више вредности у поддомену финансијских ресурса, док у другом поддомену – економској ситуацији – бележи ниже вредности и од Румуније. У односу на Луксембург, државу која у овом домену показује највише вредности индекса, Србија бележи разлику од 34,2 поена.

Финансијски ресурси

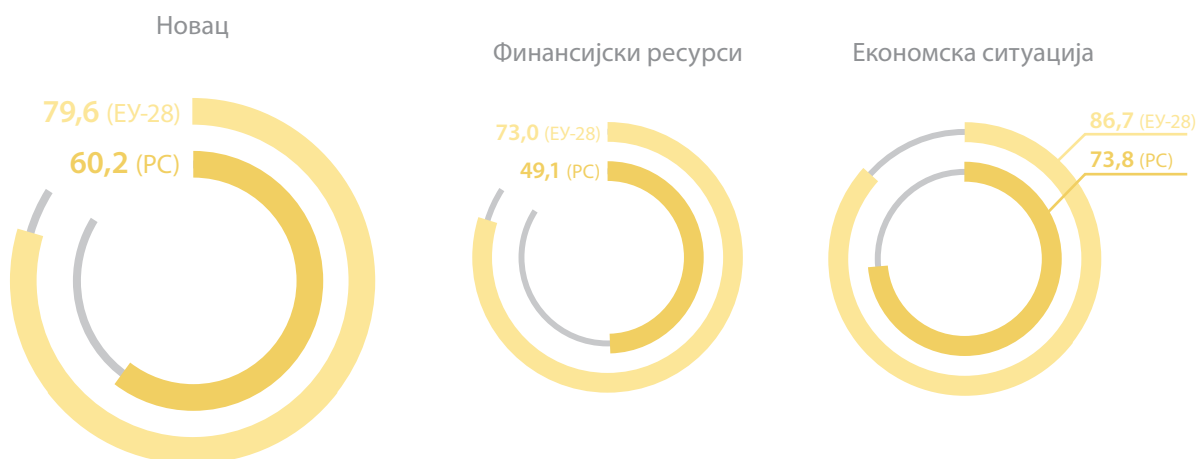

Економска ситуација

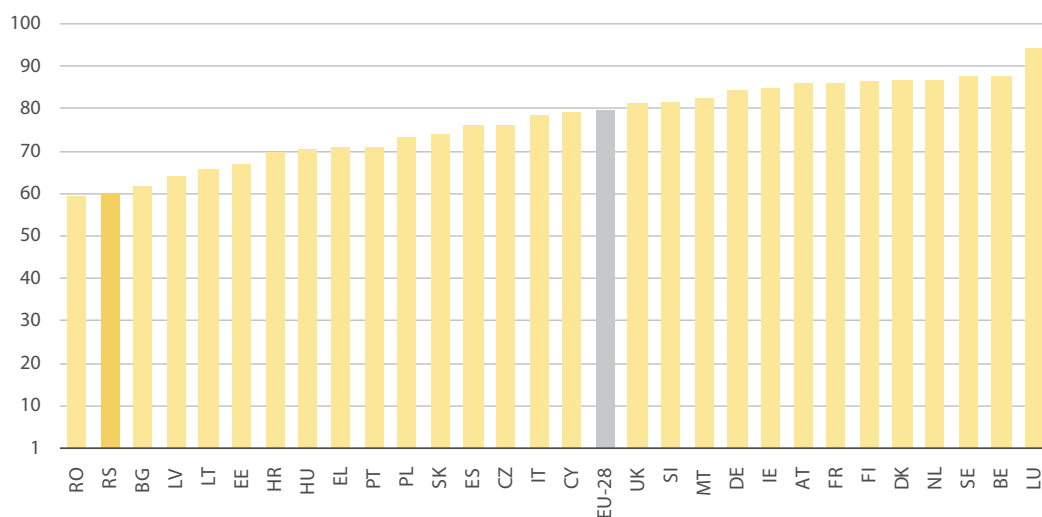

Графикон 10: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима новца, Република Србија, 2014. и 2016. године

¹⁵ Вредности индикатора просечне месечне зараде нису могле да утичу на промену вредности индекса за овај поддомен због тога што је истраживање које представља извор података за израчунавање индикатора средњих месечних зарада било Истраживање о структури зарада које је спроведено као пилот истраживање само у 2014. години. Подаци из овог истраживања су служили за израчунавање индикатора у оба посматрана периода.

Графикон 11: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима новца, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

Графикон 12: Индекс родне равноправности у домену новца, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

4.3.3 Унакрсне неједнакости у домену новца

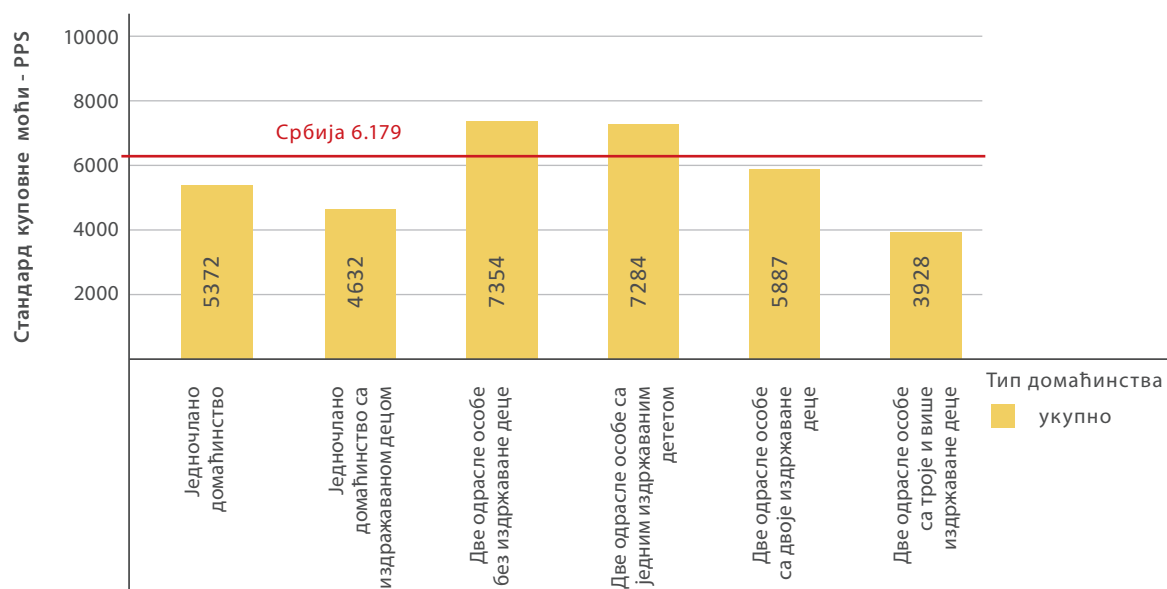
Домен унакрсних неједнакости се односи на повезаност родних карактеристика са другим карактеристикама попут старости, инвалидитета, припадности различитим друштвеним групама дефинисаним на основу етничке припадности, религије, сексуалне оријентације, друштвене класе, места становања и сл. Сврха овог домена је да укаже на то како пол у интеракцији са другим карактеристикама друштвених група ствара специфичне услове и положаје у областима обухваћеним основним доменима Индекса родне равноправности (EIGE, 2013: 31).

У Србији су по први пут израчунате унакрсне неједнакости у домену новца, захваљујући доступности података неопходних за израчунавање овог сателитског домена. Европски институт за родну равноправност је у извештају о стању родне равноправности у ЕУ-28 мереном на основу резултата Индекса родне равноправности анализирао како родна припадност у интеракцији са животом у одређеном типу домаћинства или карактеристикама попут старости, образовања, инвалидитета и земље рођења утиче на положај различитих група у доменима обухваћеним Индексом родне равноправности. У складу са доступним подацима, анализа унакрсних неједнакости у Србији је била могућа само за групе дефинисане према типу домаћинства, старости и образовању, при чему је додат и аспект који се односи на степен урбанизације насеља, што представља специфичност извештаја за Србију у односу на извештај за ЕУ-28.

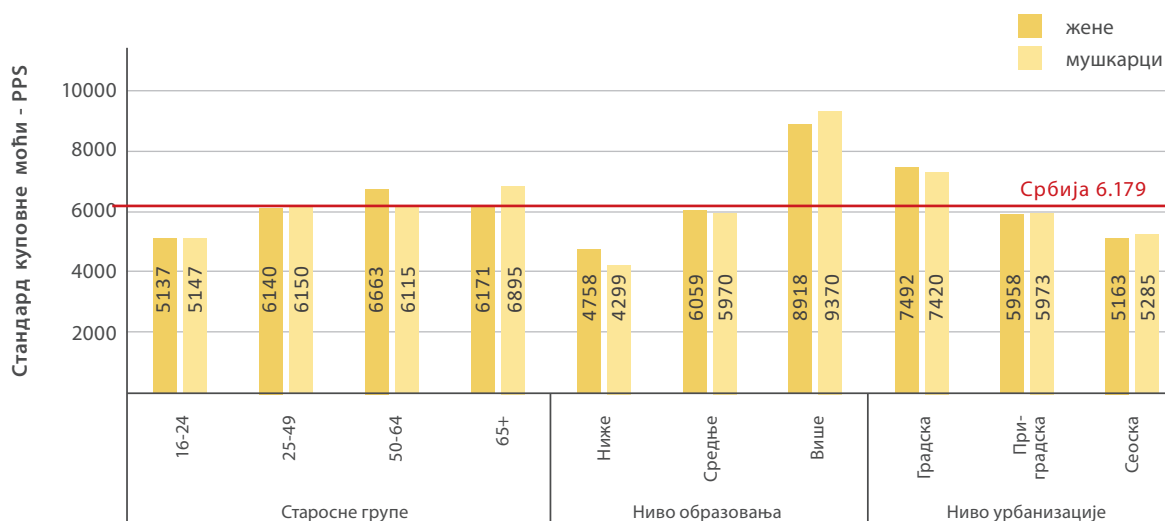
Унакрсне неједнакости у домену новца су посматране на основу два индикатора: средњег еквивалентног нето дохотка, који представља индикатор за поддомен финансијских ресурса, и индикатора економске ситуације, који мери удео популације у ризику од сиромаштва, односно ону која има доходак нижи од 60% медијане дохотка у Србији.

Подаци о средњем еквивалентном нето дохотку показују да доходак нижи од просечног за Србију имају самачка домаћинства, домаћинства самохраних родитеља, као и домаћинства која чине породице са двоје и више издржаване деце. Највећа разлика у односу на просек за Србију у 2016. години је забележена међу домаћинствима која чине породице са два одрасла члана и троје и више издржаване деце. Иза њих следе домаћинства која чине породице самохраних родитеља, а потом једночлана домаћинства. Подаци указују на то да је повећање броја деце повезано са опадањем прихода. Тако, парови без

деце или са једним дететом имају доходак изнад просека за Србију, а чим се однос броја одраслих и деце у породици изједначи или пређе у корист деце, доходак домаћинства пада и све више се удаљава од просека. Изузетак од овог правила су једночлана домаћинства, али треба имати у виду да ова самачка домаћинства нису претежно домаћинства младих и запослених особа које још нису ступиле у партнерску заједницу или основале породицу, већ да су то у највећој мери домаћинства старијих самих особа, посебно жена које имају дуже очекивано трајање живота али неповољнији економски положај.

Графикон 13: Средњи еквивалентни нето доходак према типу домаћинства (стандард куповне моћи, становништво старо 16 и више година), Република Србија, 2016. година

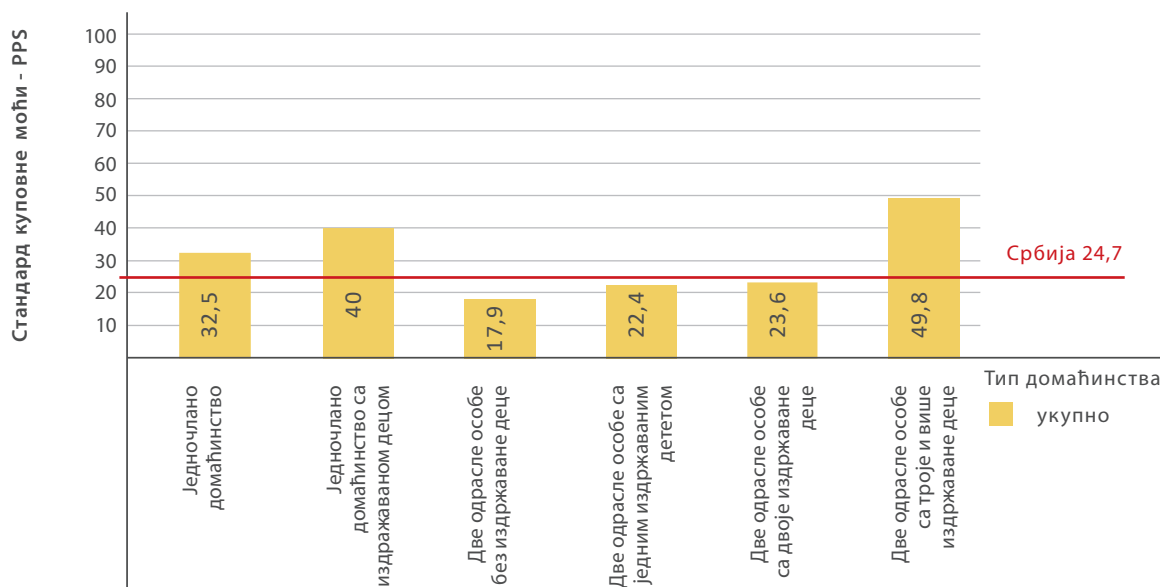

Графикон 14: Средњи еквивалентни нето доходак према полу, старосним групама, нивоу образовања и нивоу урбанизације (стандард куповне моћи, становништво старо 16 и више година), Република Србија, 2016.

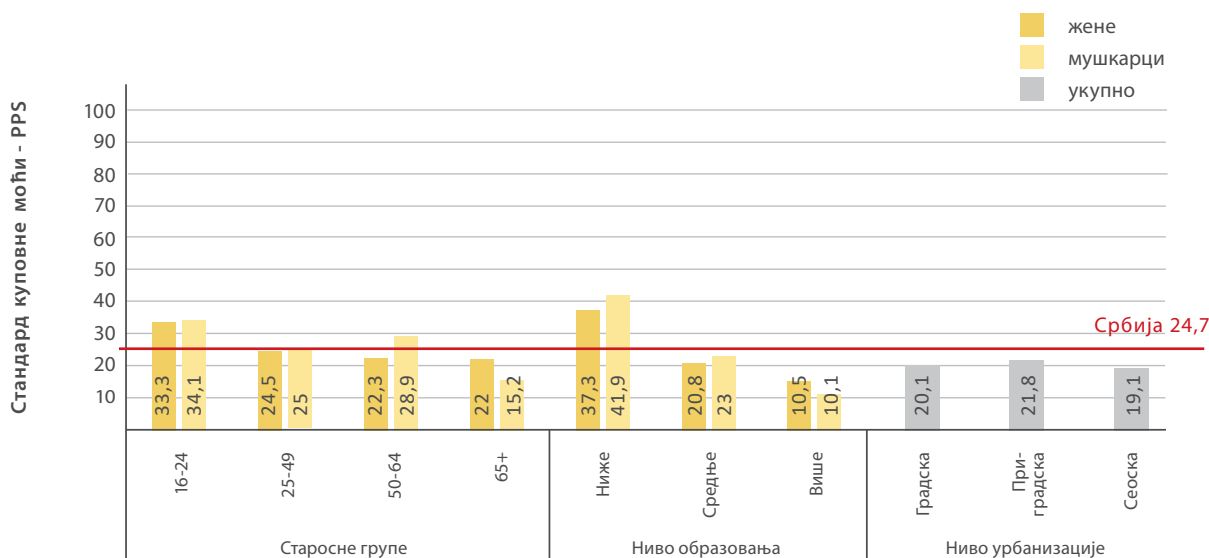
Унакрсне неједнакости у погледу дохотка су присутне и између других категорија. Код градске популације, особа са високим образовањем, појединих група жена и мушкараца из контингента старије популације забележен је доходак изнад просечног, док је код млађих особа и старијих жена, особа нижег и средњег образовања, као и особа које живе у руралним подручјима или насељима средњег степена урбанизације забележен доходак нижи од просечног за Србију. Родни јаз је присутан у корист жена међу становништвом старим 50–64 године, особама нижег образовања и у градској популацији, док је родни јаз у корист мушкараца изражен међу старијим становништвом (65+), особама вишег образовања и међу сеоском популацијом.

Када је у питању економска ситуација, потребно је имати у виду једну методолошку напомену. Док се за индекс поддомена економске ситуације

користи индикатор којим се израчунава стопа становништва које није у ризику од сиромаштва, односно има нето еквивалентни доходак на нивоу или виши од 60% медијане за Србију, за праћење унакрсних неједнакости је примењен индикатор којим се израчунава удео популације чији је нето еквивалентни доходак нижи од 60% медијане дохотка у Србији. Слика добијена на основу овог индикатора веома је слична претходној. Домаћинства без деце, са једним, али овог пута и са двоје издржаване деце, имају ниже стопе ризика од сиромаштва него што је укупна стопа за Србију. Са друге стране, вишим ризицима од сиромаштва од просека за Србију изложена су једночлана домаћинства, домаћинства самохраних родитеља, као и домаћинства која чине породице са две одрасле особе и троје и више деце. У овој последњој категорији, половина домаћинстава се суочава са ризицима од сиромаштва.

Графикон 15: Становништво старости 16 и више година у ризику од сиромаштва, <60% просечног дохотка, према типу домаћинства, Република Србија, 2016.године

Графикон 16: Становништво старости 16 и више година у ризику од сиромаштва, <60% просечног дохотка према полу, старосним групама, нивоу образовања и нивоу урбанизације, стандард куповне моћи, Република Србија, 2016. година

Када се прате ризици од сиромаштва унакрсно према старости и нивоу образовања, са једне, и полу са друге стране, уочава се да су ризицима од сиромаштва посебно изложене младе особе и то нешто више млади мушкарци, мушкарци стари 50–64 године, жене и нешто више мушкарци ниског образовања. Србија, уз Малту и Пољску, представља изузетак по томе што су стопе ризика од сиромаштва нешто ниже за жене него за мушкарце, док је у свим осталим државама чланицама супротно – жене су систематски изложене вишим ризицима од финансијског сиромаштва. Тај налаз захтева дубље истраживање разлога који могу имати релативно протективну улогу у сиромаштву жена. Може се претпоставити да ређе осамостаљивање младих жена, односно дужи останак у родитељској породици или директни прелазак из родитељске породице у партнерску/брачну заједницу утиче на овај нижи ризик од сиромаштва. Томе може допринети и нижа стопа развода у категоријама жена које су у посебним ризицима од сиромаштва (ниже образоване, које живе у руралним срединама, незапослене и сл.).

4.3.4 Политике за унапређење родне равноправности у домену новца

Политике и мере усмерене на смањење економских неједнакости и сузбијање сиромаштва након 2008. године, када је истекла прва и једина Национална стратегија за смањење сиромаштва, нису предмет једне целовите стратегије која би била примарно или искључиво усмерена на овај проблем. Поред тога, Стратегија за родну равноправност и њен акциони план за период 2016–2018. године не предвиђају мере које су специфично фокусиране на неједнакости у исходима, односно у доходу и ризицима од сиромаштва већ су, пре свега, усмерене на смањење неједнакости у економској партиципацији и приступу ресурсима који су за то важан предуслов.

Увиди у политике показују да стратешки циљеви и мере непосредно и експлицитно усмерени на смањење доходних неједнакости нису заступљени у довољној мери, а да мере намењене смањењу ризика од сиромаштва, односно мере социјалне заштите које су намењене остварењу тог циља, било кроз непосредна новчана давања или кроз мере социјалног укључивања, нису родно специфичне.

ЕСРП дефинише низ мера намењених унапређивању социјалног укључивања и социјалне заштите али, за разлику од мера запошљавања дефинисаних овим програмом, скуп ових мера не садржи родно специфичне мере.

ЕРП за период 2018–2020. године обухвата област социјалног укључивања, смањења сиромаштва и остваривања једнаких могућности и као један од стратешких приоритета дефинише унапређење адекватности, квалитета и таргетираности социјалне заштите. У оквиру структурних реформи планираних ЕРП-ом за ову област предвиђа се повећање адекватности новчаних давања и унапређење доступности и квалитета услуга социјалне заштите путем измена у законодавству (мера 1) и информационо повезивање различитих сектора како би се обезбедило да корисници без административних препрека могу да остваре социјална права и да се тако боље таргетира укупна социјална помоћ (мера 2)¹⁶. У оквиру ових мера нису посебно наглашени родни аспекти ни у анализи стања ни у дизајну мера, као ни у очекиваним ефектима по економске неједнакости и смањење сиромаштва.

Национална стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња (2016–2025) дефинише као посебан циљ унапређење приступа услугама социјалне заштите и доступност новчаних давања ради смањења сиромаштва и повећања социјалне укључености Рома и Ромкиња у локалној заједници¹⁷. У оквиру овог циља је предвиђено да се унапреди систем новчаних давања намењених угроженим породицама (оперативни циљ 2).

Стратегија за родну равноправност (2016–2020) у фокус ставља категорију која је такође изложена посебним ризицима од сиромаштва – самохране родитеље. Као једну од посебних мера Стратегија дефинише подршку самохраним родитељима кроз системско решавање проблема неплаћања алиментације као и друге мере подршке у области становања, запошљавања и приступа услугама за бригу о деци.

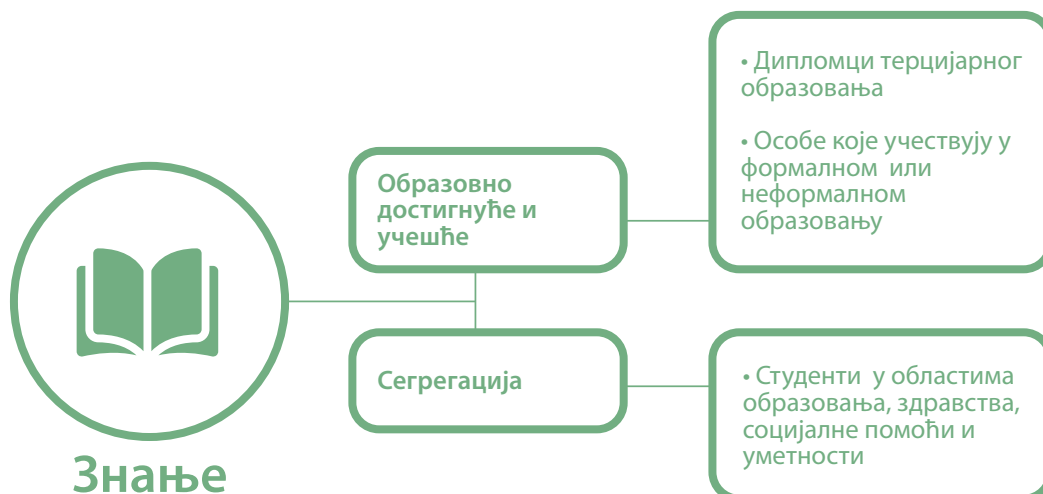
Стратегија за пољопривреду и рурални развој (2014–2020) као један од основних стратешких циљева предвиђа остваривање стабилности дохотка произвођача, као и смањење сиромаштва. Иако се у стратегији наглашава да све мере почивају на принципу родне равноправности и оснаживања жена у руралним срединама, нису дефинисане и специфичне мере којима би се смањење сиромаштва спроводило кроз интервенције које узимају у обзир родно специфичне узроке и манифестације сиромаштва и доходне неједнакости.

Национална стратегија за младе (2015–2025) предвиђа мере подршке друштвеном укључивању младих из категорија у ризику од социјалне искључености, али у овом делу стратешки предвиђене мере и активности нису родно специфични као у области запошљавања.

¹⁶ Влада Републике Србије, ЕРП 2018–2020, стр. 120.

¹⁷ Влада Републике Србије, Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња (2016–2025), страна 59.

4.4 Домен знања

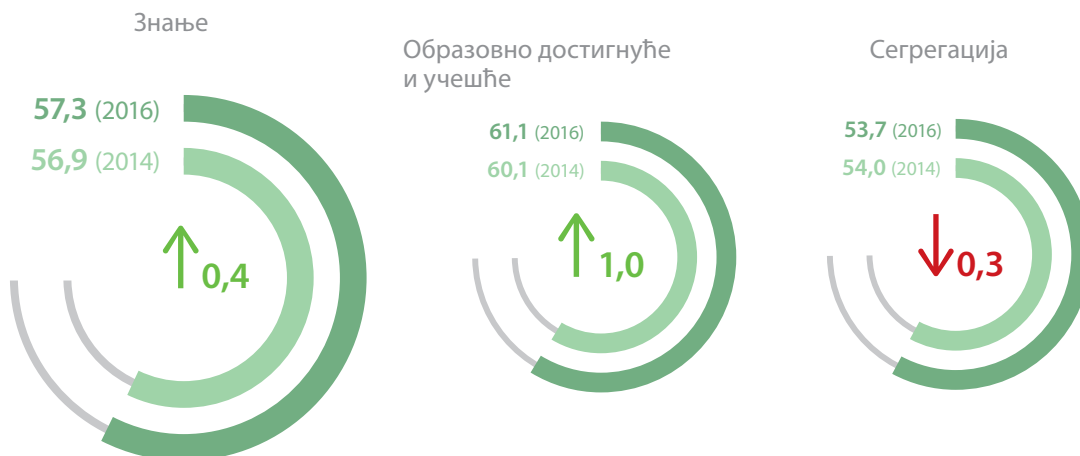
У оквиру домена знања се мере родне неједнакости у образовним достигнућима и партиципацији, као и сегрегација. Поддомен образовних достигнућа и партиципације приказује стање у погледу успеха жена и мушкараца да остваре високо образовање и да се укључе у формалне и неформалне облике образовања. Стање се мери преко два индикатора: процента жена и мушкараца који су стекли универзитетску диплому и учешћа жена и мушкараца у формалном и неформалном образовању и обуци током живота. Други поддомен је усмерен на родну сегрегацију у високом образовању, која се мери преко удела жена и мушкараца међу особама које студирају у областима образовања, здравља, социјалне заштите, хуманистичким наукама и уметности.

4.4.1 Стање за 2016. годину и промене у односу на 2014. годину

У домену знања се бележи блага позитивна промена у периоду 2014–2016. године (са 56,9 на 57,3). Ова промена је настала услед повећања вредности индекса у поддомену учешћа и достигнућа за 1 поен, док је у поддомену сегрегације уочен мали пад вредности индекса (0,3 поена).

Важно је приметити да је до повећања у поддомену образовног достигнућа и партиципације

дошло искључиво због повећања учешћа особа које су оствариле високо образовање у становништву старости 15 и више година, а не због повећања удела особа које учествују у формалном или неформалном образовању и обуци у становништву исте старости. Први индикатор указује на то да је повећање остварено захваљујући новим дипломцима терцијарног образовања, а други указује на одсуство промена у области целоживотног учења, које је од изузетног значаја за развој стручних потенцијала свих генерација у процесу прилагођавања динамич-

Графикон 17: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима знања, Република Србија, 2014. и 2016. година

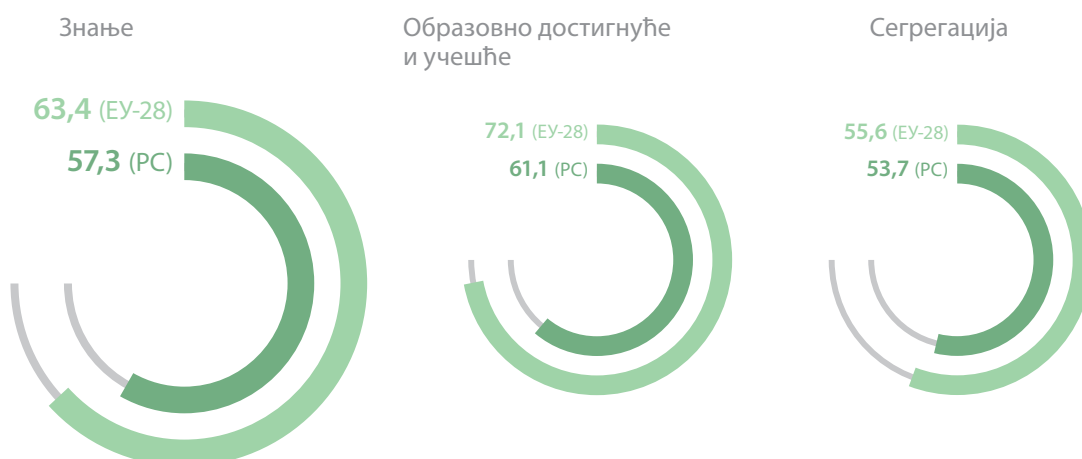
ним променама на тржишту рада. У поддомену сегрегације је дошло до благог опадања вредности индекса. Сегрегација је и даље изражена јер је међу женама које студирају већи удео оних које се образују у областима образовања, здравља, социјалне заштите, хуманистичким наукама и уметности него што је међу мушкарцима који студирају.

4.4.2 Република Србија у поређењу са ЕУ-28

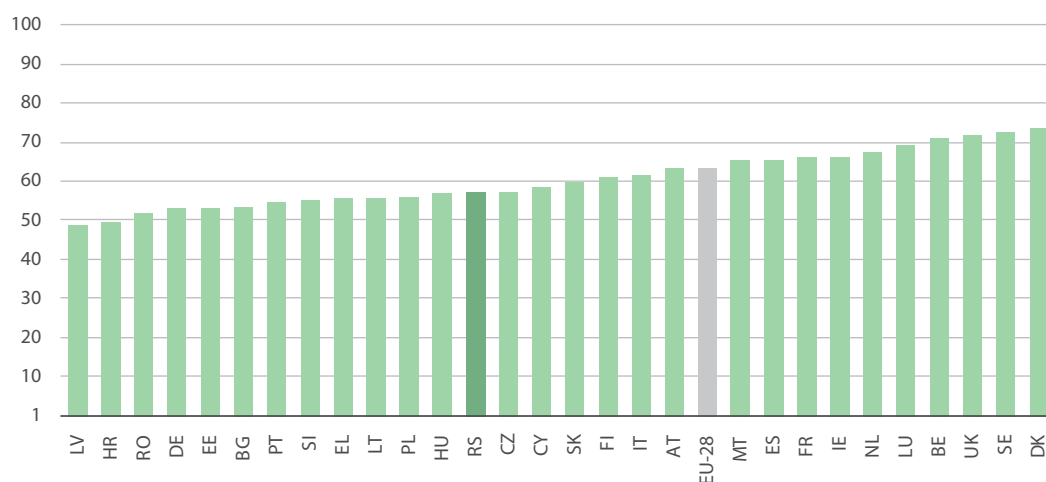
Србија у домену знања бележи вредност индекса нижу од просека ЕУ-28 за 6,1 поен. Разлика је израженија у поддомену достигнућа и учешћа (11 поена) него у домену сегрегације (1,9 поена). Сегрегација још увек представља велики проблем и у државама чланицама ЕУ, па и у оним са најбољим постигнућима у родној равноправности.

Поређење са државама чланицама показује да се Србија у овом домену боље рангира него у доменама рада и новца. У 2016. години, Србија дели 16.

и 17. место са Чешком, која има једнаку вредност индекса у домену знања (57,3), позиционирајући се између Кипра и Мађарске. У односу на Чешку, Србија се у овом домену разликује по томе што показује мало боље карактеристике у области сегрегације, али лошије у погледу партиципације. Међутим, када се упореди са суседно ранжираним Кипром (у односу на који има вредност нижу за 1,2) и Мађарском (у односу на коју има резултат виши за 0,4 поена), Србија показује сличну специфичност као и у поређењу са Чешком – нешто боље карактеристике у погледу сегрегације а лошије у погледу партиципације. Важно је приметити да ова специфичност Србије, да показује мање неповољне карактеристике у поддомену сегрегације, може бити угрожена уколико се претходно забележени благи негативни тренд настави у наредном периоду. У односу на Данску, која бележи највишу вредност индекса у овом домену, Србија има вредност нижу за 16,3 поена.

Графикон 18: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима знања, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

Графикон 19: Индекс родне равноправности у домену знања, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

4.4.3 Политике за унапређење родне равноправности у домену знања

Стратегија развоја образовања у Србији до 2020. године се бави реформом система образовања, фокусирана је на систем и нема дефинисане мере са становишта унапређења образовања посебних група. У Стратегији се не препознаје улога образовног система у остваривању родне равноправности, па ни мере нису дефинисане у том правцу.

У оквиру ЕСРП-а, опште повећање нивоа образованости становништва је постављено као један од приоритетних циљева. Овај Програм не примењује родно одговоран приступ у области образовања али су поједине мере осмишљене тако да омогуће остваривање виших образовних достигнућа, веће укључивање деце и младих из осетљивих друштвених група у образовни систем, унапређење целоживотног учења, које је од посебне важности за запошљивост и развој каријере, као и бољу координацију између система образовања и тржишта рада.

ЕРП (2018–2020) дефинише реформске приоритете у области образовања и стицања вештина. Структурне реформе којима је дат приоритет у овом стратешком документу се односе на успостављање националног оквира квалификација Србије у складу са захтевима друштвено-економског развоја, обезбеђивање подршке примени концепта целоживотног учења и омогућавање лакше покретљивости радне снаге. Очекивани ефекти по родну равноправност нису изложени у овом документу, нити су индикатори родно осетљиви.

Национална стратегија за младе (2015–2025) као један од основних стратешких циљева дефинише унапређен квалитет и могућности за стицање квалификација и развој компетенција и иновативности младих. За остварење овог циља предвиђен је низ мера којима се стварају услови за развој креативности, иновативности и иницијативе младих и стицање компетенција у оквиру целоживотног учења, као и унапређи-

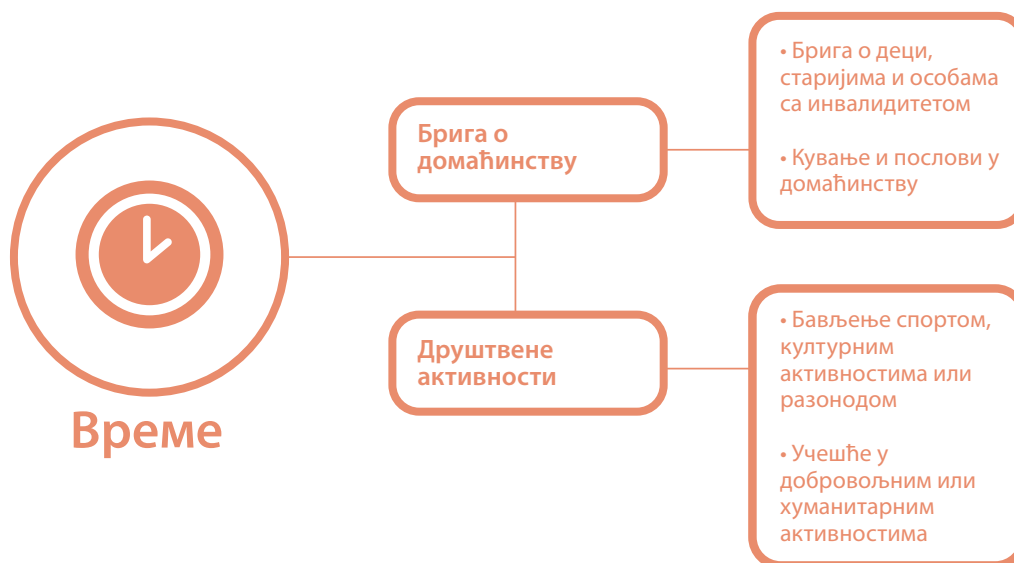
вање могућности равноправног приступа образовању за све и подршка младима из осетљивих друштвених група.

Повећање образовних достигнућа и родне равноправности у области образовања за ромску заједницу представља један од кључних стратешких циљева Стратегије за социјално укључивање Рома и Ромкиња (2016–2025). Први стратешки циљ предвиђа обезбеђивање пуне укључености деце и младих из ромске заједнице у квалитетно предшколско, основно и средње образовање, остваривање већег обухвата Рома и Ромкиња у студентској популацији и пружање подршке школовању младих и одраслих који се нису школовали или су напустили школовање, уз вођење делотворних и ефикасних механизма за борбу против дискриминације и остваривање услова за уживање свих права за Роме и Ромкиње у образовном систему.

Стратегија за родну равноправност (2016–2020) улози образовања приступа на нешто другачији начин, настојећи да се кроз унапређивање програма образовања на свим нивоима, у смислу родно одговорних садржаја, унапреди свест о родној равноправности и отклоне родни стереотипи и предрасуде. Улога мера предвиђених акционим планом за спровођење Стратегије за област образовања јесте да допринесу општем циљу промене родних образаца и унапређењу културе родне равноправности у Србији. Поред тога, мере усмерене на образовање предвиђене су и у контексту подршке младим и малолетним мајкама за наставак школовања.

Преглед најважнијих стратешких иницијатива указује на то да у области образовања, управо у оним аспектима у којима се мери ниво достигнућа и родне равноправности, нису присутне систематске мере интервенције. Наиме, област сегрегације није предмет систематских реформи и конкретних мера нити у једном актуелном стратешком документу који је усмерен на реформе у области образовања или на размеђи образовања и родне равноправности.

4.5 Домен времена

Домен времена је повезан са дихотомијом на плаћени рад и неплаћени рад у домаћинству и бригу о деци и другим члановима домаћинства, као и са дихотомијом на рад и слободно време. У оквиру поддомена бриге о домаћинству мери се родни јаз у времену које жене и мушкарци проведу у бризи о деци, васпитавању деце или бризи о старијим члановима домаћинства или особама са инвалидитетом, као и јаз у обављању кућних послова, попут кувања и других сличних послова.

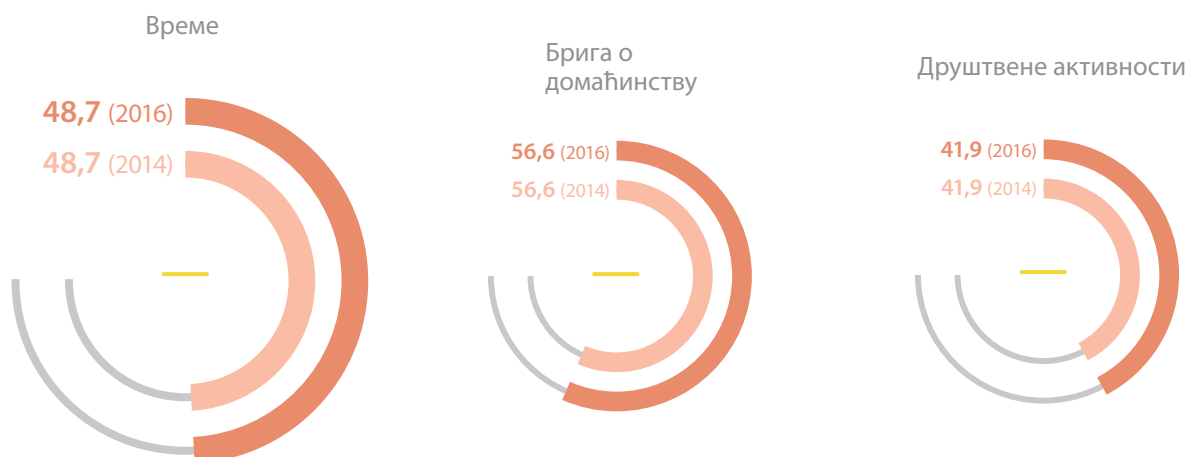
Други поддомен се односи на обрасце потрошње времена на социјалне, личне и грађанске активности које су важне за квалитетан живот, индивидуални развој и благостање, као и активно учешће у друштву кроз различите облике грађанске партиципације. У оквиру овог поддомена мери се родни јаз у времену које жене и мушкарци проведу у спортским, културним и другим активностима доколице изван домаћинства, у комбинацији са њиховим ангажовањем у добровољним и хуманитарним активностима.

4.5.1 Стање за 2016. годину и промене у односу на 2014. годину

Индекс родне равноправности у домену времена за Србију износи 48,7. Домен времена не показује промене у периоду 2014–2016. године због тога што су вредности индикатора за оба посматрана периода израчунате на основу истих података добијених Европским истраживањем о квалитету

живота које је спроведено само 2016. године и Европским истраживањем о условима рада које је спроведено само 2015. године.

Када се посматра према поддоменима, примећује се да нешто вишу вредност индекс бележи у поддомену бриге о домаћинству него у поддомену друштвених активности.

Графикон 20: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима времена, Република Србија, 2014. и 2016. година

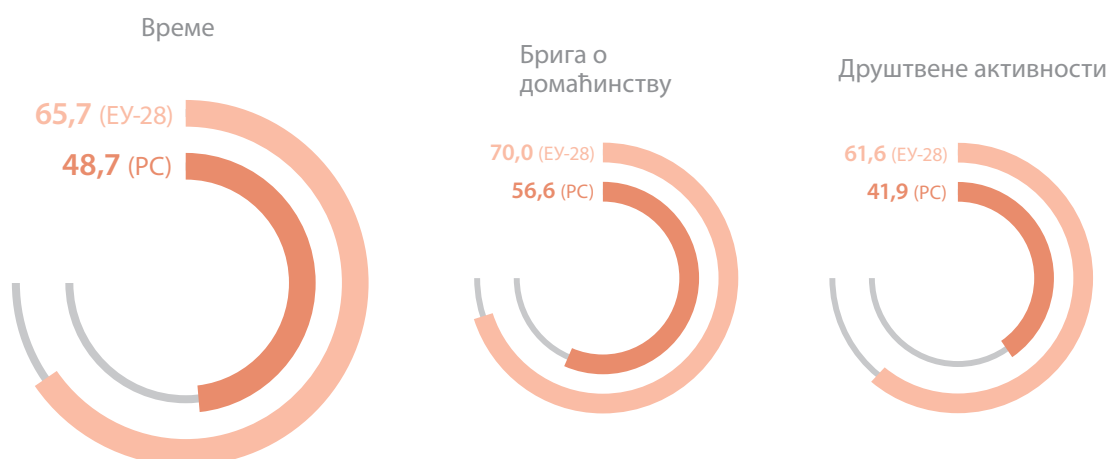
Индикатор за поддомен бриге о домаћинству, којим се мери удео особа које кувају и/или обављају послове у домаћинству сваког дана (у становништву старом 18 и више година), показује да 67,9% жена и 11,5% мушкараца кува и/или обавља послове у домаћинству сваког дана. Када је у питању брига о старијима, деци и члановима породице са инвалидитетом, родни јаз је нешто мањи, мада и даље веома изражен, јер међу женама старим 18 и више година 41,2% свакодневно обавља ове активности а међу мушкарцима 29,5%.

Удео оних који обављају добровољне или хуманитарне активности није велики али је већи међу женама него мушкарцима (8,1% према 6,4%). Када су пак у питању активности доколице, спорта и културне активности, нешто је већи удео запослених мушкараца него запослених жена који се овим активностима баве дневно или неколико пута недељно, 13,9% према 11,5%, респективно. Подаци недвосмислено указују на то да је брига о другима, било када су у питању чланови домаћинства (кроз рад у домаћинству) или заједница (кроз добровољне и хуманитарне активности), несразмерно расподељена тако да жене у значајнијој мери врше ове активности, што иде на рачун оних активности које су усмерене на лични развој и благостање, попут спорта, културних активности и сл.

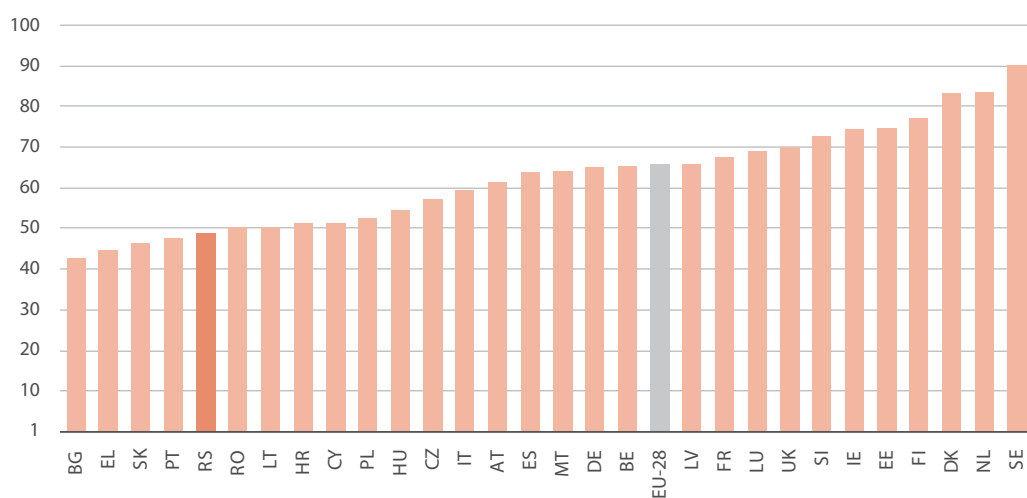
4.5.2 Република Србија у поређењу са ЕУ-28

У поређењу са просеком ЕУ-28, Србија бележи вредност индекса у домену времена нижу за 17 поена. Разлика је већа у поддомену друштвених активности (19,7) него у поддомену бриге о домаћинству (13,4). Потребно је напоменути да је домен времена управо домен у коме је забележено погоршање у ЕУ-28. Ово повећање неједнакости у домену времена значајно подрива квалитет живота великог броја жена које несразмерно носе одговорност бриге о породици а имају мало прилике да се одмарају, баве спортом или задовољавају културне потребе.

У односу на државе чланице, Србија се према домену времена рангира на 25. месту, заузимајући позицију између Румуније и Португалије. У односу на ове две државе, Србија бележи знатно нижи резултат у поддомену бриге о домаћинству – 56,6 према 70,7 за Румунију и 63,3 за Португалију, а нешто бољу вредност у поддомену друштвених активности – 41,9 према 35,8 за Румунију и 35,7 за Португалију. У погледу вредности у поддомену бриге о домаћинству, Србија је најсличнија Словачкој (56,5) и Хрватској (54,4), док је у поддомену друштвених активности најближа Пољској (43,0). Разлика у односу на Шведску, државу која има најбољи резултат у домену времена, износи чак 41,4 поена.

Графикон 21: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима времена, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

Графикон 22: Индекс родне равноправности у домену времена, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

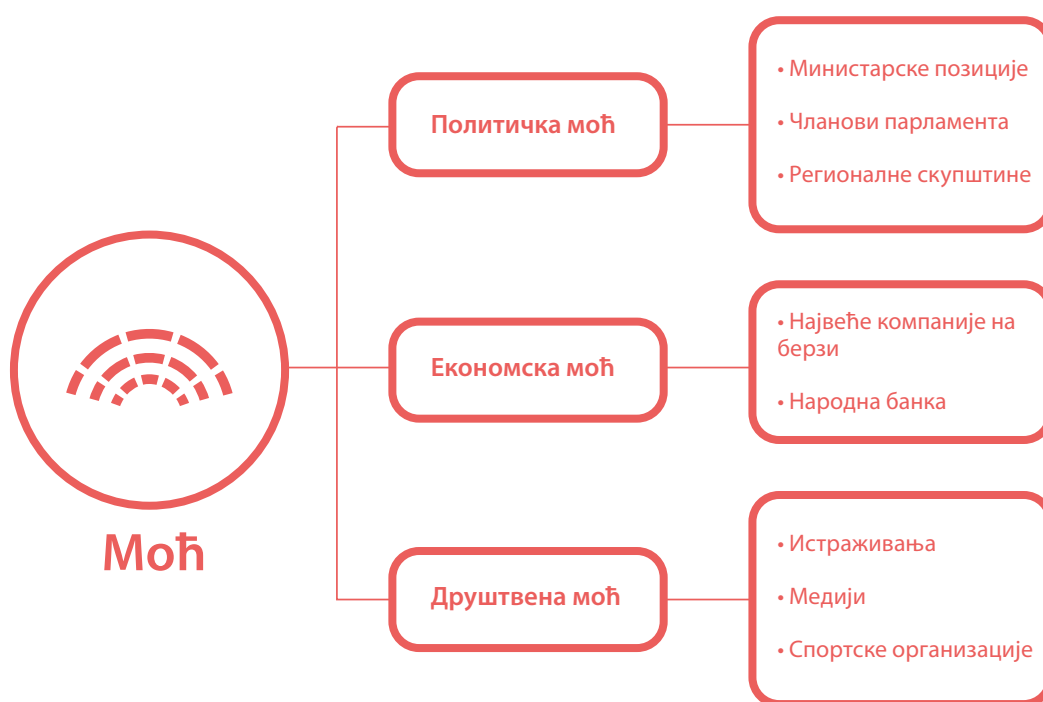
4.5.3 Политике за унапређење родне равноправности у домену времена

Стратешко деловање које би водило уравнотеженијим стиливима живота, у којима се обавезе у домену репродукције домаћинства и бриге о породици равномерније распоређују између жена и мушкараца, није заступљено у значајнијој мери. И када је присутно, то је у виду мера за унапређење бриге о деци и породици са циљем олакшавања могућности запошљавања жена, као што је у случају Стратегије за развој образовања у Србији до 2020. године, или у контексту дуготрајне неге за старија лица, као када је у питању ЕСРП, а не због препознате потребе успостављања правичније расподеле обавеза у домаћинству и унапређивања родне равноправности.

Стратегија за родну равноправност (2016–2020) овом питању приступа из перспективе родне равноправности и потребе да се између жена и мушкараца успостави равноправнија подела одговорности неплаћеног рада и бриге о члановима породице, што би омогућило квалитетније стилове живота у којима више времена бива посвећено личном развоју и одмору. У оквиру општег циља повећане равноправности жена и мушкараца применом политика и мера једнаких могућности један од специфичних циљева је

успостављање равноправног учешћа жена и мушкараца у родитељству и економији старања. Мере предвиђене за остваривање овог циља подразумевају повећање коришћења родитељског одсуства од стране очева као и креирање доступних алтернативних и нових услуга за бригу о деци и старим особама. Поред унапређивања правног оквира и усаглашавања радног законодавства са директивама ЕУ у погледу права на родитељско одсуство, акциони план за спровођење Стратегије предвиђа и организовање кампања за промоцију очинства и улоге мушкараца у родитељству, као и организовање школа родитељства које подразумевају и учешће очева. Предвиђено је и повећање доступности услуга и обухвата корисника услуга бриге о старима и зависним особама. Када је у питању брига о деци, акциони план предвиђа повећање субвенција за приватне вртиће и установе које пружају посленаставну бригу о школској деци, измене критеријума за упис деце незапослених мајки, односно родитеља, у вртиће као и успостављање или проширивање капацитета дневних центара за боравак деце незапослених мајки и деце са сметњама у развоју на локалном нивоу.

4.6 Домен моћи

У оквиру домена моћи се мери родни јаз у учешћу у структурама политичке, економске и друштвене моћи. Поддомен који се односи на политичку моћ обухвата индикаторе којима се мери удео жена међу особама које обављају функцију министара у Влади (учешће жена у извршној власти) као и удео жена међу посланицима Народне скупштине (учешће жена у законодавној власти). Поред тога, овај поддомен обухвата и индикатор заступљености жена на позицијама чланова локалних скупштина.

Поддомен економске моћи се односи на јаз у управљању економским ресурсима преко руководећих позиција и обухвата показатеље учешћа жена у управним или надзорним одборима највећих компанија на берзи и учешћа у извршном одбору Народне банке.

Поддомен друштвене моћи обухвата индикаторе којима се мери удео жена и мушкараца међу одборима организација за финансирање истраживања, удео у одборима јавних радио-дифузних предузећа и удео међу члановима највишег тела за одлучивање националних спортских олимпијских организација¹⁸. Друштвена моћ је обухваћена Индексом родне равноправности због симболичког утицаја на друштво и приступа структурама и позицијама моћи у различитим областима.

¹⁸ У складу са дефиницијом коју EIGE примењује за овај индикатор, узето је у обзир 10 најпопуларнијих националних олимпијских спортских организација: Атлетски савез Србије, Џудо савез Србије, Кајакашки савез Србије, Кошаркашки савез Србије, Фудбалски савез Србије, Ватерполо савез Србије, Рукометни савез Србије, Стрељачки савез Србије, Теквондо асоцијација Србије и Одбојкашки савез Србије.

4.6.1 Стање за 2016. годину и промене у односу на 2014. годину

Србија је остварила највећи напредак у домену моћи, при чему је резултат порастао са 28 у 2014. на 37,3 у 2016. години, што представља пораст за 9,3 поена. Овај напредак је забележен због пораста вредности у поддоменима друштвене и политичке моћи, док је стање у поддомену економске моћи нешто погоршано (вредност индекса је опала за 1,4 поена).

Повећање вредности индекса у поддомену политичке моћи настало је због повећања учешћа жена у локалним скупштинама, као и због благог повећања учешћа жена у националном парламенту и централној влади. Индикатори од којих се састоји индекс за поддомен политичке моћи се израчунавају на основу просечног стања за период од три године. Тако је за индекс 2014. године рачунат просек за период 2013–2015. године, а за индекс 2016. просек за период 2015–2017. године. Просечно учешће жена у Влади Републике Србије (међу министрима) за 2014. је износило 21% а за 2016. годину 22,5%. Просечан удео жена међу посланицима Народне скупштине Србије за 2014. је износио 33,7%, а за 2016. годину 34,4%. Просечан удео жена међу посланицима локалних скупштина за 2014. је износио 18,7%, а 2016. годину 30,3%, с тим да се прекретница десила 2016. године, када је након локалних избора удео жена међу одборницима локалних скупштина повећан са 19% на 36%.

Када је реч о поддомену економске моћи, он се такође израчунава на основу просека за три године. Подаци указују на то да је удео жена у одборима највећих компанија на берзи заправо благо повећан – са 17,3% у 2014. на 19,3% у 2016. години. Међутим, удео жена међу члановима извршног одбора Народне банке Србије је опао са 31% у 2014. на 27,6% у 2016. години, што је условило опадање вредности индекса у овом поддомену.

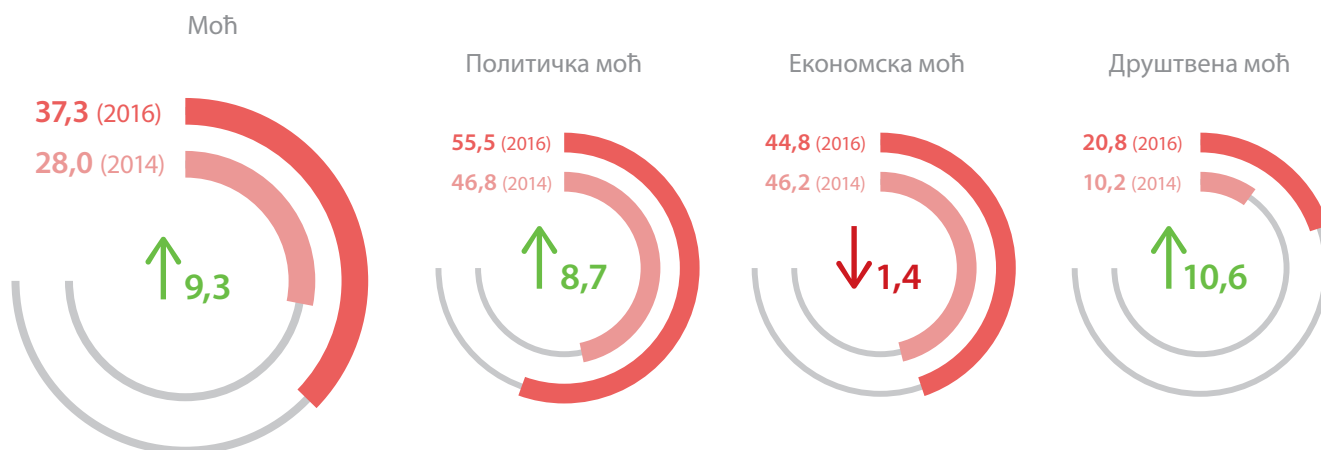
Повећање вредности индекса у поддомену друштвене моћи је у највећој мери последица повећања удела жена у одборима радио-дифузних организација. Овај индикатор се такође мери

на основу података за три претходне године. У периоду 2013–2015. године, на основу ког је рачуната вредност индекса за 2014. годину, удео жена у одборима медија је био изразито низак. Жене су чиниле 11% чланова одбора, док су мушарци убедљиво доминирали са 89%. Прекретницу представља 2016. година, када се овај однос изразито мења. У 2016. години жене су чиниле трећину чланова одбора (33,3%), а у 2017. години 42,9% чланова одбора. Тако је за рачунање вредности индекса за 2016. годину коришћен просек који износи 28% учешћа жена и 72% учешћа мушараца.

У другим индикаторима који служе за израчунавање индекса за поддомен друштвене моћи није дошло до значајних промена. Према подацима на основу којих се израчунава индикатор учешће жена у одборима организација за финансирање истраживања, ни 2014. ни 2016. године није било ниједне жене, а међу члановима највишег тела за одлучивање националних спортских олимпијских организација у обе посматране године је било 3,8% жена.

4.6.2 Република Србија у поређењу са ЕУ-28

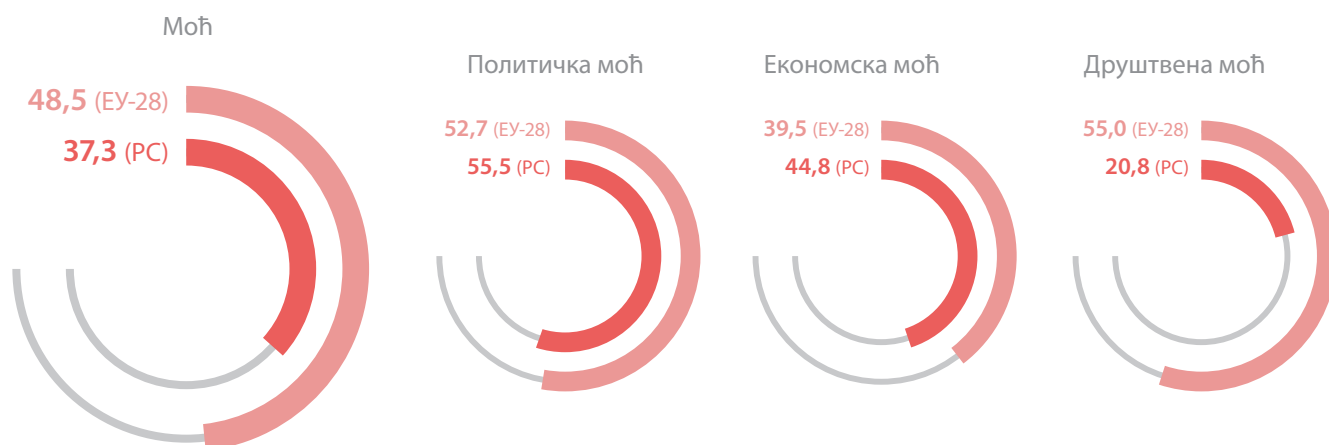
Када се Србија упоређи са просеком ЕУ-28 у овом домену, примећује се да упркос значајном напретку и даље има нижу вредност индекса за 11,2 поена. Међутим, када се упореде вредности индекса за поддомене, примећује се да Србија у поддоменима политичке и економске моћи има виши индекс од просека ЕУ-28 али да у домену друштвене моћи далеко заостаје за овим просеком, што значајно снижава вредност индекса у домену моћи. Вредности индекса у поддомену политичке моћи показују какав је утицај квота којима се прописује минимално учешће жена у кључним телима власти на различитим нивоима. Успех Србије у овом поддомену у односу на друге земље сугерише да је овај потенцијал потребно даље развијати и наставити са повећањем учешћа жена у телима власти до њиховог равноправног учешћа. Истовремено, потребно је у наредним реформама изборног система водити рачуна да се ова тековина не изгуби.

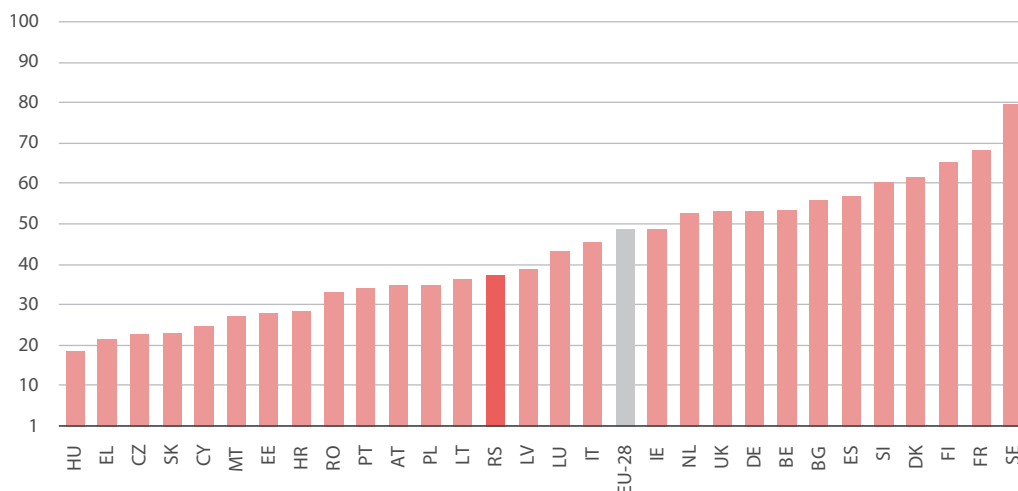
Графикон 23: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима моћи, Република Србија, 2014. и 2016. година

Према вредности индекса у домену моћи, Србија се у поређењу са државама чланицама ЕУ-28 рангира на 16. месту, између две балтичке земље – Литваније и Летоније. Када се погледа само поддомен политичке моћи, Србија се налази на 12. месту, између Аустрије и Уједињеног Краљевства. У поддомену економске моћи Србија заузи-

ма шесто место, позиционирајући се између Италије и Летоније, док се према вредности у поддомену друштвене моћи налази на последњем месту. У односу на Шведску, која и у овом домену бележи највиши резултат, Србија заостаје 42,2 поена.

Графикон 24: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима моћи, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

Графикон 25: Индекс родне равноправности у домену моћи, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

4.6.3 Политике за унапређење родне равноправности у домену моћи

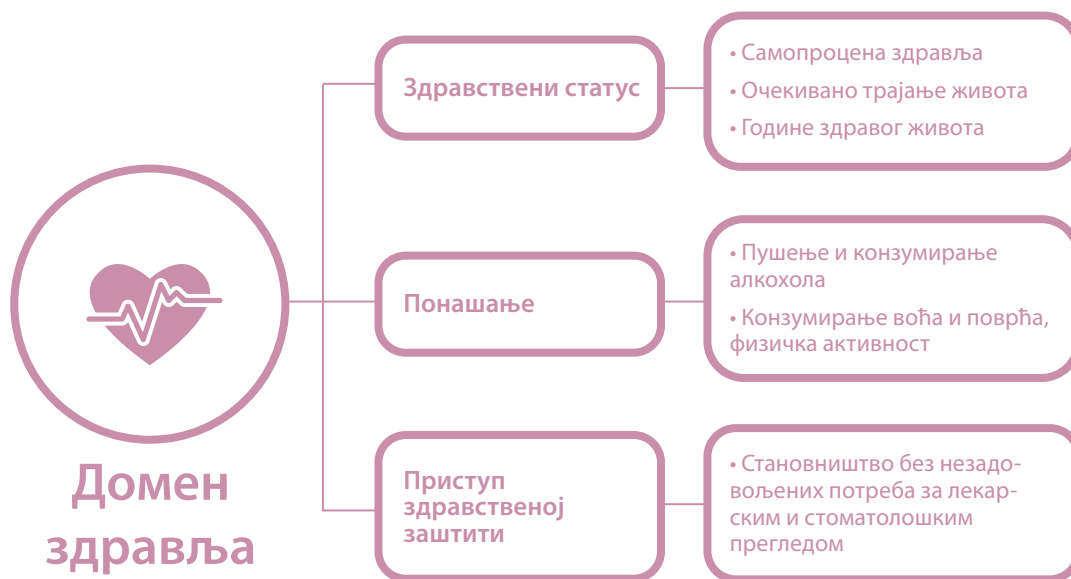
Стратегија за родну равноправност (2016–2020) као посебан циљ дефинише равноправно одлучивање жена и мушкараца у јавном и политичком животу. За остварење овог циља планирано је више мера: повећање учешћа жена у процесима одлучивања у органима извршне власти на свим нивоима; повећање учешћа жена у управним и надзорним одборима јавних предузећа; обезбеђивање равноправног учешћа жена у одлучивању у представничким телима на свим нивоима; обезбеђивање учешћа жена, укључујући и припаднице рањивих група или њихових представничких удружења, у процесима креирања, примене и праћења политика на свим нивоима и у свим областима. Препознајући да су корени недовољне заступљености жена у законодавној и извршној власти на различитим нивоима у политичким странкама, акционим планом за спровођење Стратегије се предвиђа и повећање видљивости и активности жена у политичким странкама, укључујући и припаднице рањивих група. Предвиђено је и повећање видљивости жена у националним саветима наци-

оналних мањина и рад на учешћу жена из националних заједница у одлучивању.

Када је у питању област научног рада и финансирања научно-истраживачке делатности, у домаћем стратешком оквиру нису присутне мере којима би се унапређивала ова област за коју индекс родне равноправности у поддомену социјалне моћи показује изразито неповољну ситуацију. Стратегија за научни и технолошки развој Републике Србије за период од 2016. до 2020. године није интегрисала родну перспективу. Стратегијом се дефинишу мере за унапређивање финансирања научних истраживања и доприноса науке развоју, али родно равноправно учешће у одлучивању о научним фондовима није предвиђено као циљ нити мера ове стратегије.

Када је у питању област друштвене моћи која се односи на учешће жена у одборима радио-дифузних организација, стратешки циљеви нису дефинисани одговарајућим документима. Радна група за израду Стратегије развоја система јавног информисања у Републици Србији до 2023. године је формирана 2017. године, али стратегија још увек није усвојена.

4.7 Домен здравља

У оквиру домена здравља се мере родне неједнакости у три поддомена: здравствени статус, понашање повезано са здрављем и приступ здравственој заштити.

Поддомен који се односи на здравствени статус обухвата индикаторе субјективне процене здравља жена и мушкараца, очекивано трајање живота на рођењу и број година за које се очекује да ће проживети у здрављу. Поддомен који се односи на понашање обухвата индикаторе који мере распрострањеност образаца понашања који су ризични за здравље, попут пушења и конзумирања алкохола, као и распрострањеност здравих образаца понашања – конзумирање воћа и поврћа и бављење физичким активностима.

Поддомен приступа здравственим услугама обухвата индикаторе задовољене потребе за медицинским и стоматолошким услугама, којима се мери удео жена и мушкараца који су пријавили да су могли да обаве преглед, добију дијагностику или терапију када им је било потребно.

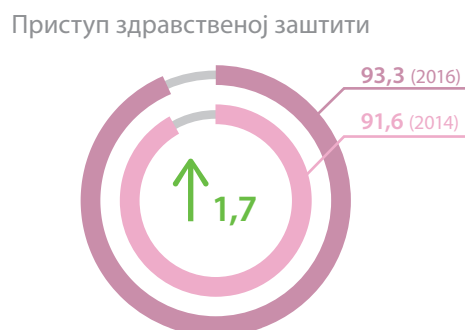
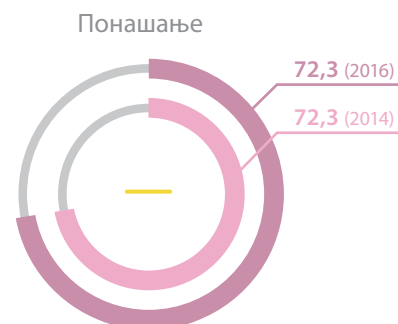
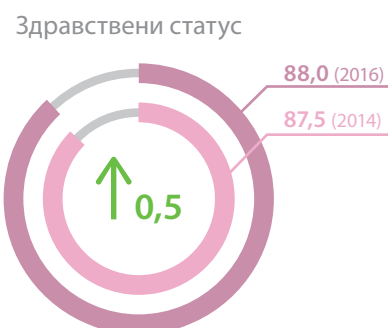
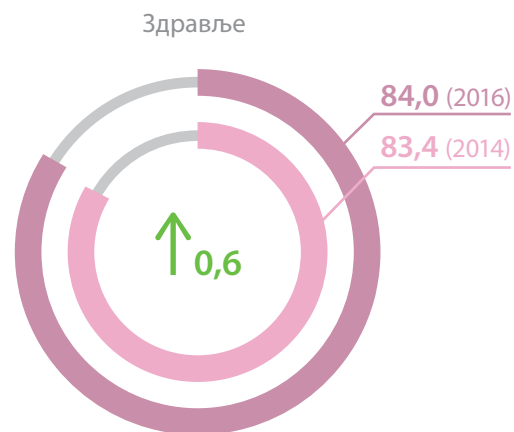
4.7.1 Стање за 2016. годину и промене у односу на 2014. годину

Домен здравља показује благо повећање вредности индекса, са 83,4 у 2014. на 84,0 у 2016. години. Ово повећање је у највећој мери последица повећања вредности индекса у поддомену приступа здравственој заштити и, нешто мање, повећања у поддомену здравственог статуса. У поддомену понашања нису забележене промене.

У поддомену здравственог статуса је дошло до благог повећања вредности на свим индикаторима. Међутим, нису све позитивне промене једнозначне. Тако је на индикатору субјективне оцене здравља родни јаз између жена и мушкараца смањен између два периода због тога што је међу женама врло мало порастао удео оних који оцењују своје здравствено стање као добро или веома добро (са 53,3% на 53,7%), док је међу мушкарцима удео исте категорије опао (са 61,5% на 60,7%). Позитивна промена је конзистентнија на индикатору очекиваног трајања живота на рођењу. Познато је да жене имају дуже очекивано трајање живота, а вредности индекса показују да је до благог повећања дошло и код жена (са 77,7 година на 78,0 година) и код мушкараца (са 72,6 на 73,0 године). Слично томе, дошло је и до повећања очекиваних година здравог живота (са 66,6 на 67,5 за жене и са 64,7 на 65,4 за мушкарце).

У поддомену понашања повезаних са здравственим ризицима нису забележене промене. С обзиром на то да се за овај индикатор користе подаци из Европске анкете о здравственом стању становништва, која је у Србији спроведена само 2013. године, није било могуће пратити промене током времена. Подаци за овај поддомен указују на то да је међу женама већи удео оних које не пуше и не одају се ексцесном пијењу алкохола (84,1% према 68,3%), али је зато међу њима мање оних које се редовно баве физичком активношћу и/или конзумирају воће и поврће него међу мушкарцима (21,3% према 25,5%).

У поддомену приступа здравственој заштити конзистентно је повећан удео особа које нису биле у ситуацији да су ускраћене за лекарски или стоматолошки преглед када им је био потребан. Овај пораст је забележен и међу женама и међу муш-

Графикон 26: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима здравља, Република Србија, 2014. и 2016. год.

карцима и то тако да је између њих смањен јаз, који је иначе био у корист жена – мушкарци нешто чешће пријављују да нису имали могућност да обезбеде лекарски или стоматолошки преглед кад им је било потребно, али разлике су испод или око једног процентног поена.

4.7.2 Република Србија у поређењу са ЕУ-28

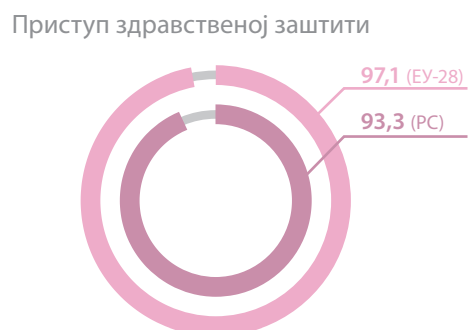
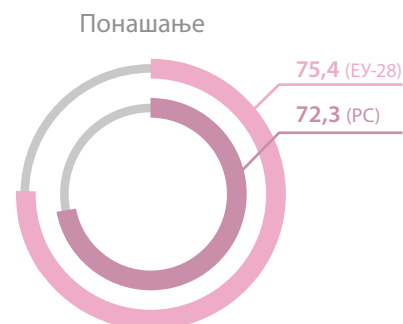
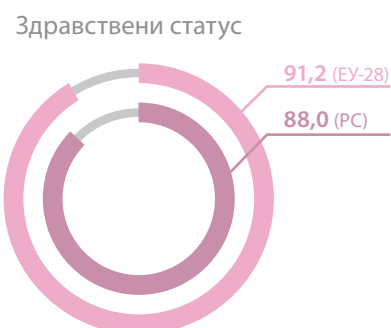
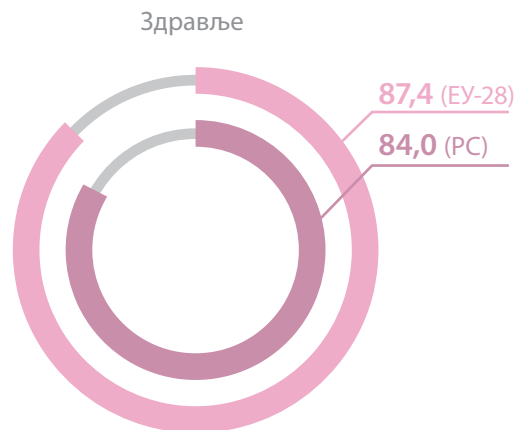
У поређењу са ЕУ-28, Србија показује нижу вредност индекса за домен здравља за 3,4 поена.

Разлике су најизраженије у поддомену приступа здравственој заштити. Важно је приметити и да и у Србији и у ЕУ-28 поддомен понашања повезаних са факторима здравља (здрава и ризична понашања) представља домен са најлошијим перформансама у поређењу са осталим поддоменима у области здравља.

У домену здравља, Србија заузима 20. место у поређењу са државама чланицама ЕУ-28, позиционирајући се између Португалије и Словачке. У односу на Словачку, Србија показује нешто више вредности у поддомену здравственог статуса, али ниже вредности у друга два поддомена. У односу на Португалију, Србија има нешто боље вредности у поддомену здравственог статуса, нешто лошије у поддомену понашања а исти ниво вредности у поддомену приступа здравственој заштити. Од Шведске, државе која је остварила највећи ниво родне равноправности у домену здравља, Србију дели 10,1 поена.

4.7.3 Политике за унапређење родне равноправности у домену здравља

Стратегија за родну равноправност (2016–2020) дефинише побољшано здравље жена и равноправан приступ здравственим услугама као један од посебних циљева унутар основног циља једнаких могућности. Мере које су планиране да би се овај циљ остварио предвиђају повећану доступност здравствених услуга за све жене, што подразумева измене Закона о обавезном здравственом осигурању које би омогућиле универзално здравствено осигурање које није повезано са радним статусом. Предвиђено је и

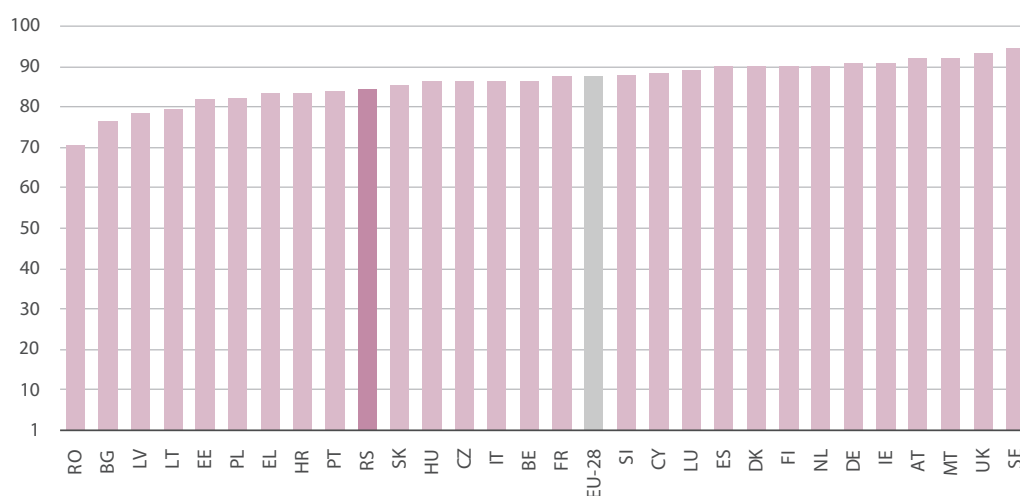

Графикон 27: Индекс родне равноправности у домену и поддоменима здравља, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

да се организују превентивни прегледи за све жене, без обзира на место становања, узраст или здравствено осигурање. Једна од мера предвиђа и подизање свести и информисаности девојака и младића о сексуалном образовању и очувању репродуктивног здравља. Повећана доступност здравствених услуга за жене и мушкарце из руралних подручја би требало да се оствари организовањем мобилних тимова здравствених радника примарне здравствене заштите који ће на шестомесечном нивоу обављати специјалистичке прегледе у насељеним местима. Истовремено, предвиђено је да се у оквиру мере унапређивања доступности здравствених услуга за жене и мушкарце у руралним срединама организује и бесплатан превоз за потребе обављања лекарског прегледа. Посебне мере су дефинисане за већу доступност здравствених услуга за жене са инвалидитетом у циљу очувања њиховог репродуктивног здравља и подршке мајчинству.

Када су у питању секторске стратегије, реформа система здравствене заштите је у актуелном периоду усмеравана Стратегијом за стално

унапређење квалитета здравствене заштите и безбедности пацијената и Стратегијом јавног здравља у Републици Србији за период 2018–2026. године. Прва стратегија не садржи циљеве и мере којима би се специфично интервенисало у родно специфичне обрасце и исходе у приступу здравственој заштити. Стратегија јавног здравља је усвојена 2018. године и, мада не почива на систематски интегрисаном родном приступу, садржи извесне мере које су усмерене на унапређење репродуктивног здравља жена, као и на смањивање неједнакости у здрављу, што подразумева унапређена праћења и процене здравственог стања и неједнакости у здрављу. Предвиђено је да се ове неједнакости прате према демографским и социо-економским одредницама здравља и, мада се не спомињу изричито и родни аспекти, може се претпоставити да ће ова праћења укључити и родно осетљиве налазе. Овом Стратегијом је предвиђено и унапређење сексуалног и репродуктивног здравља грађана, као и унапређење здравља осетљивих друштвених група применом додатних мера ради смањења неједнакости у здрављу.

Графикон 28: Индекс родне равноправности у домену здравља, Република Србија (2016. година) и ЕУ-28 (2015. година)

4.8 Сателитски домен насиља

Домен насиља над женама је сателитски домен услед концептуалних и статистичких специфичности у односу на друге домене. Концептуални разлози се односе на схватање да је насиље над женама последица структурних неједнакости којима су изложене жене у доменима рада, здравља, новца, моћи, образовања и употребе времена. У складу са таквим схватањем, насиље доприноси укупној слици о родној равноправности допуњујући важне аспекте који нису обухваћени кључним доменима.

Поред тога, из статистичких разлога, домен насиља не може бити мерен на исти начин као други домени, пре свега због тога што се у овом случају уместо родног јаза мери распрострањеност насиља само у женској популацији али и због тога што циљ није да се јаз смањи, као у другим доменима, него да се насиље у потпуности искорени (EIGE, 2017: 63).

Индикатор за домен насиља обухвата три поддомена: распрострањеност, суровост и степен пријављивања насиља. Показатељ распрострањености мери проценат жена које су доживеле физичко или сексуално насиље од стране било ког починиоца од кад су навршиле 15 година и током последњих 12 месеци, као и фемицид. Фемицид представља родно засновано убиство

жене или девојчице од стране особа мушког пола. Поддомен који се односи на суровост насиља обухвата индикаторе којима се мере здравствене последице насиља над женама и вишеструка виктимизација од стране било ког починиоца. Поддомен пријављивања обухвата индикаторе којима се мери проценат жена које су током претходних 12 месеци доживеле физичко и/или сексуално насиље али нису никоме пријавиле.

Извор података за праћење стања у домену насиља представља истраживање које спроводи Агенција Европске уније за фундаментална права (FRA) у подручју ЕУ-28. Извор података за Србију јесте истраживање „Благостање и безбедност жена“, које је према истој методологији спроведено 2018. године на иницијативу и уз координацију ОЕБС-а. Реч је о истраживању које је спроведено у осам држава југоисточне и источне Европе. Налази истраживања нису били публиковани у време израде овог извештаја, па ни индекс у овом домену није могао бити израчунат. Међутим, захваљујући разумевању које је показао тим ОЕБС-а, у овом поглављу су објављени подаци о распрострањености различитих облика насиља који омогућавају да се стекну први увиди у стање, док ће потпуно усклађено рачунање индекса бити могуће тек у оквиру следећег извештаја, када подаци буду доступни.

Насиље

индикатори приказани
у овом извештају

Укупно физичко и/или сексуално насиље почињено од стране партнера или друге особе након навршених 15 година живота и током последњих 12 месеци

Физичко и сексуално насиље почињено од особе која није партнер након навршених 15 година живота и током последњих 12 месеци

Психичко, физичко и сексуално насиље почињено од стране партнера (садашњег или бившег), од навршених 15 година живота и током последњих 12 месеци

Сексуално узнемиравање након навршених 15 година живота и током последњих 12 месеци

Прогањање након навршених 15 година и током последњих 12 месеци

Насиље током детињства (физичко, сексуално, психолошко)

Индикаторима приказаним у овом извештају је измерена распрострањеност различитих форми насиља које су жене доживеле након навршене 15. године и током 12 последњих месеци: физичко и/или сексуално насиље од стране партнера или друге особе, физичко и/или сексуално насиље почињено од стране особе која није партнер, сексуално узнемиравање, прогањање. Један индикатор мери и насиље доживљено током детињства.

Насиље над женама представља средство за успостављање и одржавање односа који почињу на неједнакој моћи жена и мушкараца. Оно је структурно укоренењено и подржано патријархалним нормама и вредностима које дефинишу различите улоге за жене и мушкарце. Различите форме насиља представљају само примену различитих средстава принуде, „кажњавања” и повређивања жена у циљу одржавања ове доминације. У фокусу истраживања су најчешће физичко, психичко и сексуално насиље, као и фемицид – насиље са најтежим исходом.

Пријављивање искуства насиља представља врло осетљиво питање и у многим културама, а посебно оним које одликују преовлађујуће патријархалне вредности, постоји склоност прикривања насиља јер се сматра да је то приватна ствар коју треба решавати у породици. Отуда не треба да изненађује што управо у државама са оствареним вишим нивоима родне равноправности су и више стопе насиља које жене пријављују током истраживања. У том светлу треба разумети компаративне увиде када се државе међусобно упоређују.

Распрострањеност насиља

Извор: ОЕБС, Истраживање о благостању и безбедности жена, 2018.

Физичко и/или сексуално насиље почињено од стране било кога (партнера и оних којих нису партнери)	Након навршених 15 година	22%
	Последњих 12 месеци	5%
Физичко и/или сексуално насиље почињено од особа које нису партнери	Након навршених 15 година	Физичко: 8% Сексуално: 2%
	Последњих 12 месеци	Физичко: 2% Сексуално: 1%
Насиље почињено од стране партнера (садашњих или бивших)	Након навршених 15 година	Физичко: 17% Сексуално: 5% Психолошко: 44%
	Последњих 12 месеци	Физичко: 3% Сексуално: 1%
Сексуално узнемиравање	Након навршених 15 година	Било која врста: 42% Најтежи облици: 23%
	Последњих 12 месеци	Било која врста: 18% Најтежи облици: 6%
Прогањање	Након навршених 15 година	11%
	Последњих 12 месеци	2%
Насиље током детињства (физичко, сексуално, психолошко)	До 15. године	31%

Према налазима истраживања, у Србији је свака пета жена доживела физичко и/или сексуално насиље од било ког починиоца након што је навршила 15 година. У питању је нешто нижа стопа распрострањености него што је просек ЕУ-28, где та стопа износи 33%. Физичком и/или сексуалном насиљу је током последњих 12 месеци у Србији било изложено 5% жена, а у ЕУ-28 7,8%.

Подаци указују на то да опасност од физичког и/или сексуалног насиља чешће долази од партнера (садашњег или бившег) него од других особа, било да су у питању познате или непознате особе. Стопа распрострањености физичког и/или сексуалног насиља почињеног од стране партнера, након навршене 15. године, у Србији износи 17%, док је иста стопа за насиље почињено од стране других починилаца који нису партнери двоструко нижа и износи 8%. Најчешћи облик насиља над женама је психичко насиље. Чак 44% жена је пријавило да је било изложено овом облику насиља од стране садашњег или бившег партнера од своје 15. године. Искуство сексуалног узнемиравања је пријавило 42% жена, а 23% наводи да је било изложено једном од најтежих облика сексуалног узнемиравања. Свака десета жена је била изложена прогањању од навршене 15. године живота. Насиље за трећину жена почиње у детињству, пре навршених 15 година.

4.8.1 Политике за унапређење родне равноправности у домену насиља над женама

Република Србија је ратификовала Конвенцију Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици (Истанбулска конвенција) чиме је исказала основну посвећеност спречавању и сузбијању насиља над женама и пружању адекватне заштите жртава насиља. У 2018. години Република Србија је поднела први извештај GREVIO комитету, а уз државни извештај је поднето и неколико извештаја у сенци које су припремиле организације цивилног друштва. Од када је Конвенција ступила на снагу 2014. године, приступило се усаглашавању законског оквира, па је уз измене Кривич-

ног законика 2017. године усвојен и Закон о спречавању насиља у породици.

У периоду од 2011. до 2015. године стратешко деловање у области спречавања и сузбијања родно заснованог насиља према женама је било утемељено у Националној стратегији за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима. Међутим, након што је важење ове стратегије истекло, нова стратегија није усвојена. Стога, данас стратешку основу за унапређивање система за спречавање и сузбијање насиља над женама пружа Стратегија за родну равноправност (2016–2020), која у оквиру општег циља усмереног на промене родних образаца и унапређење културе родне равноправности предвиђа и посебан циљ – повећану сигурност жена од родно заснованог насиља у породици и у партнерским односима. Мере дефинисане Акционим планом за спровођење ове стратегије у периоду 2016–2018. године обухватају:

- Унапређење законодавног и стратешког оквира у области заштите жена од родно заснованог насиља, насиља у породици и партнерским односима,
- Успостављање јединственог и стандардизованог система прикупљања, евидентирања и размене података о свим облицима насиља над женама,
- Обезбеђивање услова за одрживе, континуиране, доступне услуге женских и феминистичких удружења специјализованих за подршку женама у ситуацији насиља,
- Смањивање сензационалистичког медијског извештавања којим се оправдава и нормализује насиље над женама и обезбеђује редовно родно осетљиво информисање јавности о ефектима мера за спречавање и отклањање насиља над женама и механизмима заштите.

У АП Војводини стратешко деловање је дефинисано Програмом за заштиту жена од породичног и партнерског насиља за период 2014–2020. године. Програм се надовезује на претходно искуство у примени Стратегије за заштиту од насиља у домаћинству и других видова родно заснованог насиља у АП Војводини од 2008. до 2012. године и усклађен је са Истанбулском конвенцијом. Дугорочни циљ програма је да допринесе успостављању политике нулте толеранције на насиље над женама, а специфични циљеви се односе на повећање свести јавности о насиљу, развијен систем општих и специјализованих услуга за заштиту и подршку жртвама, унапређен систем чувања података и документације у вези са насиљем над женама, успостављање система надгледања, анализе и праћења насиља над женама и др.

5. Закључци

Република Србија је остварила напредак у области родне равноправности у периоду од 2014. до 2016. године који се огледа у порасту резултата Индекса родне равноправности за 3,4 поена. Пораст вредности индекса је забележен у свим доменима, осим домена времена, за који нису били доступни упоредни подаци за две године. Како резултати Индекса показују, највећи напредак је остварен у домену моћи а најмањи у домену знања. Ни у једном домену индекс не бележи негативну промену.

Напредак који је Србија остварила током посматраног периода је већи од просечног нивоа напретка који су за период од три године направиле државе чланице ЕУ-28. Ипак, Србија и даље бележи нижу вредност укупног индекса у односу на просек ЕУ-28, и то за преко 10 поена, премда се ова разлика смањила у односу на 2014. годину када је износила 12,6 поена. Највећа разлика у односу на просек ЕУ-28 запажена је у доменима времена и новца, а најмања у домену здравља. У поређењу са појединачним државама чланицама, Србија се позиционира на 22. месту, између Португала и Кипра.

Иза овог постојаног напретка на који указује вредност укупног индекса, као и вредности индекса за основне домене, присутне су противречне тенденције јер се у неким аспектима у оквиру појединих домена одвија напредак док се у другим бележи стагнација или погоршање стања. Индекс родне равноправности заправо веома добро показује које су области у којима постоји добар тренд, које је будућим политикама потребно очувати и подстицати ка вишим нивоима постигнућа, а које су то области у којима је потребно учинити значајне напоре да се оствари напредак. Запажене противречности унутар домена делимично су последица тога што су поједине политике биле усмерене више према неким областима родне равноправности док су друге области биле ван фокуса реформских интервенција.

Индекс родне равноправности указао је на један важан образац. У два значајно повезана домена – домену знања и домену рада – дошло је истовремено до побољшања стања у погледу партиципа-

ције а погоршања у погледу сегрегације. То значи да иако је повећана запосленост жена оне настављају да се концентришу у секторима друштвених услуга, које у односу на неке друге секторе (информатички, производни) одликују ниже зараде. Предуслови за овај облик сегрегације настају у образовању, где се жене концентришу у друштвеним и хуманистичким областима. Ова родна сегрегација је занемарена како у политикама запошљавања тако и у политикама образовања, а индекс јасно указује на то да се напредак у доменима знања и рада не може конзистентно и у већем степену остварити уколико се проблему сегрегације не посвети већа пажња кроз одговарајуће политике и мере.

Овакве тенденције у домену знања и рада су у вези и са тенденцијама које су забележене у домену новца. Родне неједнакости су посебно изражене у области финансијских ресурса, нарочито у месечним зарадама и нето приходима. Управо ова област је врло мало регулисана различитим политикама, које су углавном усмерене на повећање активације и партиципације жена а мање на исходе у економским неједнакостима. Подаци о унакрсним неједнакостима показују да се поједине групе становништва концентришу у категоријама ниских доходака, попут млађих особа, старијих жена, особа нижег образовања, особа које живе у руралним подручјима као и породица са више деце. Исте категорије су изложене и натпросечним ризицима од финансијског сиромаштва. Одсуство целовите стратегије за смањење сиромаштва и социјалне искључености спутава ефективнију и одлучнију промену у погледу ових неједнакости у исходима, посебно код рањивих група, упркос постојању других стратешких докумената који садрже мере од значаја за ову област.

У домену времена нису могле бити измерене промене с обзиром на то да су подаци били доступни само за једну годину, али вредности индекса јасно указују на то да су активности из области такозване економије бриге (репродуктивни рад у домаћинству, брига о деци, старијима и другим зависним члановима породице) несразмерно распоређене на жене, као и добровољне и хуманитарне активности у заједници, док су муш-

карци у могућности да више времена посвете активностима које су повезане са личним развојем и благостањем, попут рекреације, учешћа у спортским и културним активностима и сл. Политике, изузев Стратегије за родну равноправност, немају у фокусу ове облике неједнакости и ако предвиђају мере релевантне за ову област то је фрагментарно и превасходно мотивисано другим разлозима, попут повећаних могућности запошљавања жена, побољшања предшколског образовања деце кроз унапређење система вртића или дуготрајне неге за старије. Иако ове реформе јесу од непосредног значаја за степен оптерећења и квалитет живота жена које надпропорционално брину о деци и старијима, ове мере нису систематски осмишљене тако да исправе једну социјалну неправду и правичније распореде одговорности бриге али и активности развоја и доколице.

Изразито противречне тенденције су уочене у домену моћи. У овом домену је забележен највећи напредак али и знатна разлика у односу на просек ЕУ-28. У домену моћи поједини аспекти бележе надпросечно боље стање него што је просек ЕУ-28, попут домена политичке и економске моћи, док се према резултату поддомена друштвене моћи Србија котира најниже у односу на све државе чланице. Поддомен политичке моћи, који је био изложен значајним политикама и мерама за унапређивање родне равноправности, показује бољу слику од области које су занемарене реформским политикама, као што је повећање учешћа жена у одборима за финансирање науке, спортским организацијама, па и медијима, које тек од недавно бележе позитивне промене. Управо индекс у домену моћи показује колико је важно планирати и спроводити конзистентне политике и унапређивати симултано родну равноправност у различитим областима партиципације и одлучивања.

Вредности индекса у домену здравља показују да је ово област у којој се Србија највише приближава ЕУ-28 али да још увек има пуно простора за унапређивање, посебно у области здравствених понашања, која су основа за бољи здравствени статус жена и мушкараца. Здравствене политике нису довољно родно одговорне.

Показатељи распрострањености насиља над женама у Србији показују да је нешто више од једне петине жена доживело искуство физичког и/или сексуалног насиља од стране било ког починиоца, од навршених 15 година живота. Партнерско физичко и сексуално насиље је знатно чешће него насиље почињено од стране других познатих или непознатих особа. Најчешћи облик партнерског насиља над женама је психичко насиље. Распрострањено је и сексуално узнемиравање жена, а свака десета жена је била жртва прогањања. Искуство насиља у детињству је пријавила готово трећина жена.

Преглед стратешких иницијатива које су усмерене на области у оквиру којих се мери стање Индексом родне равноправности показује да је интегрисање родне перспективе још увек спорадично, недовољно систематско и конзистентно. Потребно је нагласити да се управо трећи приоритетни циљ Стратегије за родну равноправност односи на системско увођење родне перспективе у доношење, спровођење и праћење јавних политика. Индекс родне равноправности указује на то колико је важно остварити овај циљ – области у којима је забележен напредак су управо области у којима је било присутно адекватније интегрисање родне перспективе у политике и мере.

Литература

Влада Републике Србије (2018): Програм економских реформи за период од 2018. до 2020. године, доступно на адреси:
<http://www.mfin.gov.rs/UserFiles/File/strategije/2018/ERP%202018-2020%20SRB%20FINAL.pdf>

Влада Републике Србије (2016): Програм реформи политике запошљавања и социјалне политике, доступно на адреси:
<http://www.minrzs.gov.rs/aktuelno/program-reformi-politike-zaposljavanja-i-socijalne-politike-u-procesu-prist447cd5bb31b5d1565483b1a42.html>

Влада Републике Србије (2016): Стратегија за социјално укључивање Рома и Ромкиња у Републици Србији за период од 2016. до 2025. године, доступно на адреси:
http://www.ljudskoprava.gov.rs/sites/default/files/dokument_file/strategija_za_socijalno_ukljucivanje_roma_i_romkinja_2016_2025_0.pdf

Влада Републике Србије (2014): Стратегија пољопривреде и руралног развоја Републике Србије за период 2014–2024. године, доступно на адреси:
<http://uap.gov.rs/wp-content/uploads/2016/05/STRATEGIJA-2014-2020-.pdf>

Влада Републике Србије (2015): Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године, доступно на адреси:
http://www.mos.gov.rs/mladisuzakon/attachments/article/389/nacionalna_strategija_za_mlade0101_cyr.pdf

EIGE (2017): Gender Equality Index 2017. Measuring gender equality in the European Union 2005-2015.

EIGE (2015): Gender Equality Index 2015. Measuring gender equality in the European Union 2005–2012.

EIGE (2013): Gender Equality Index Report.

European Commission (2018): Serbia 2018 Report, Strasbourg, доступно на адреси:
<https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/sites/near/files/20180417-serbia-report.pdf>

Министарство финансија Републике Србије:
 Билтен јавних финансија, доступно на адреси:
<http://www.mfin.gov.rs/pages/article.php?id=13953>

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања Републике Србије (2017): Процена успешности националне стратегије запошљавања за период 2011–2020. године за првих пет година примене (2011–2015), доступно на адреси:
https://www.minrzs.gov.rs/files/procena_uspesnosti_nacionalne_strategije_zaposljavanja_za_period_2011-2020_godine__za_prvih_5_godina_primene__2011-2015_.pdf

Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије (SIPRU): Индекс родне равноправности у Републици Србији, доступно на адреси:
http://socijalnoukljucivanje.gov.rs/wp-content/uploads/2016/02/Izvestaj_Indeks_rodne_ravnopravnosti_2016_SRP.pdf

Hughson, M. (2018): Мушкарци у Србији: промене, отпори и изазови, Центар Е8, Београд.

Прилог 1: Домени и поддомени Индекса за родну равноправност 2016. са индикаторима

Домен	Поддомен	Индикатор	Извор	Година на коју се односе подаци
Рад	Партиципација	1. Стопа запослености еквивалентна пуном радном времену (%), популација 15+)	АРС, РЗС	2016
		2. Трајање радног века (година, популација 15+)	АРС, РЗС	2016
	Сегрегација и квалитет рада	3. Запослени у области 'Образовања', 'Активности здравства' и 'Социјални рад' (%), запослени 15+)	АРС, РЗС	2016
		4. Могућност да се добију сат или два у току радног времена како би се побринули за лична или породична питања (%), радници 15+)	Eurofound, EWCS	2015
		5. Индекс напредовања у каријери (скала, 0-100)	Eurofound, EWCS	2015
Новац	Финансијски ресурси	6. Просечна месечна зарада (стандард куповне моћи, радно становништво)	СЕС, РЗС	2014
		7. Средњи еквивалентни нето приход (стандард куповне моћи, популација 16+)	СИЛК, РЗС	2016
	Економска ситуација	8. Без ризика од сиромаштва, ≥60% просечног прихода (%), популација 16+)	СИЛК, РЗС	2016
		9. С20/С80 квинтилни удео прихода (укупна популација)	СИЛК, РЗС	2016

Домен	Поддомен	Индикатор	Извор	Година на коју се односе подаци
Знање	Образовно достигнуће и учешће	10. Дипломци терцијарног образовања (%, популација 15+)	АРС, РС	2016
		11. Особе које учествују у формалном или неформалном образовању и обуци (%, популација 15+)	АРС, РС	2016
	Сегрегација	12. Студенти терцијарног образовања у областима 'Образовање', 'Здравство и социјална помоћ' и 'Друштвене науке и уметност' (студенти терцијар- ног образовања) (%, популација 15+)	Статистика образовања, РС	2016
Време	Брига о домаћинству	13. Особе које воде бригу и образују своју децу или унуке, воде бригу о старијим особама или особама са инвалидитетом, сваки дан (%, попу- лација 18+)	Eurofound, EQLS	2016
		14. Особе које кувају и/или обављају послове у домаћинству, сваки дан (%, популација 18+)	Eurofound, EQLS	2016
	Друштвене активности	15. Зaposлени који се баве спортом, културним активностима или разо- нодом изван свог дома, најмање дневно или неколико пута недељно (%, радници 15+)	Eurofound, EWCS	2015
		16. Зaposлени који учествују у добро- вољним или хуманитарним активно- стима, најмање једном месечно (%, радници 15+)	Eurofound, EWCS	2015

Домен	Поддомен	Индикатор	Извор	Година на коју се односе подаци
Моћ	Политичка моћ	17. Удео жена и мушкараца међу особама које обављају министарске функције (% Ж, М)	EIGE, База података родне статистике, WMID	2015, 2016, 2017 просек
		18. Удео жена и мушкараца међу посланицима Народне скупштине Србије (% Ж, М)		
		19. Удео жена и мушкараца међу члановима регионалних скупштина (% Ж, М)		
	Економска моћ	20. Удео чланова одбора у највећим компанијама на берзи, надзорни одбор или управни одбор (% Ж, М)	EIGE, База података родне статистике, WMID	2015, 2016, 2017 просек
		21. Удео чланова извршног одбора Народне банке (% Ж, М)		
	Друштвена моћ	22. Удео чланова одбора организација за финансирање истраживања (% Ж, М)	Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије	2016
		23. Удео чланова одбора у јавним радио-дифузним организацијама (% Ж, М)	EIGE, База података родне статистике, WMID	2015, 2016, 2017 просек
		24. Удео чланова највишег тела за одлучивање националних олимпијских спортских организација (% Ж, М)	Олимпијски комитет Србије	2016

Домен	Поддомен	Индикатор	Извор	Година на коју се односе подаци
Здравље	Здравствени статус	25. Сопствена перцепција здравља, добро или веома добро (%), популација 16+)	СИЛК, РЗС	2016
		26. Очекивано трајање живота на рођењу у апсолутној вредности (година)	Витална статистика, РЗС	2016
		27. Године здравог живота у апсолутној вредности по рођењу (година)	Витална статистика и СИЛК, РЗС	2016
	Понашање	28. Људи који не пуше и не упражњавају ексцесно пијење (%), популација 16+)	EHIS, Институт за јавно здравље, Батут	2013
		29. Људи који обављају физичке активности и/или конзумирају воће и поврће (%), популација 16+)		
	Приступ здравственој заштити	30. Становништво без незадовољених потреба за лекарским прегледом (%), популација 16+)	СИЛК, РЗС	2016
		31. Становништво без незадовољених потреба за стоматолошким прегледом (%), популација 16+)	СИЛК, РЗС	2016

**Индекс родне
равноправности
у Републици Србији**